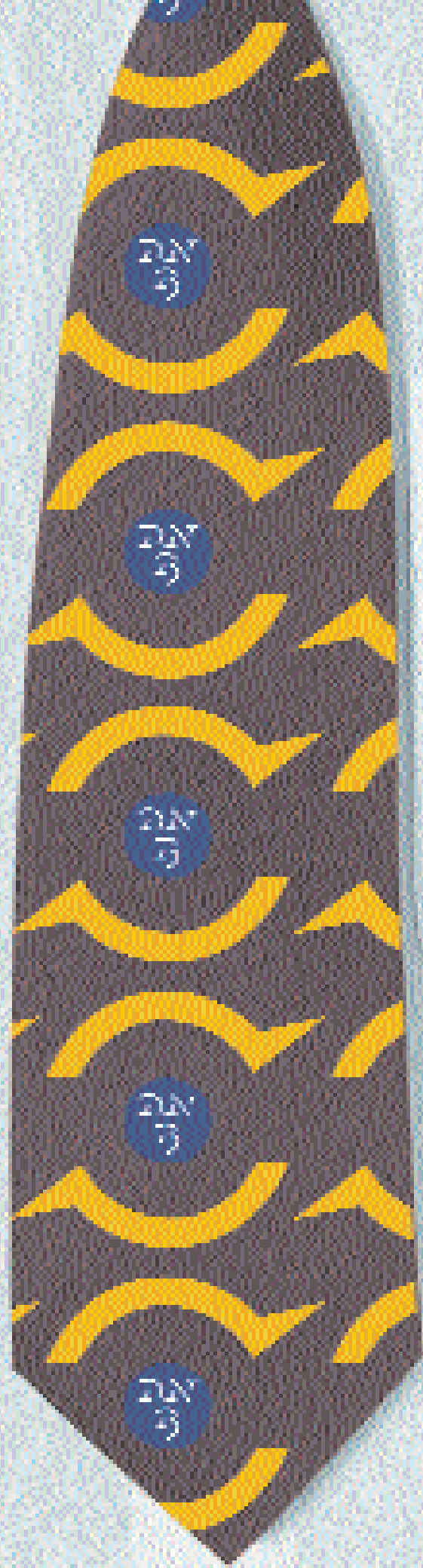

5e jaargang nummer 2 – 2003

DNB

magazine

Een uitgave van de Nederlandsche Bank

'Deze tijd
vraagt om
een sterke
toezichthouder'

Wellink en
Witteveen over
de integratie
DNB en PVK

Inhoud

- 3 Redactioneel**
- 4 'Deze tijd vraagt om een sterke toezichthouder'**
Wellink (DNB) en Witteveen (PVK) over de integratie
- 9 Portemonnee steeds Europeser**
De kans op een euro van buitenlandse komaf
- 12 Immigratie: bedreiging of uitdaging voor de EU?**
De rol van migratie in het verleden en de toekomst
- 17 Bankgeheimen: Media-luwte**
- 18 Toppers gevraagd!**
DNB op de carrièrebeurs
- 22 Wisseling van de wacht bij G10-Deputies**
DNB-directeur Brouwer geeft de voorzittershamer door
- 24 Kunstpodium**
Rachid Ben Ali
- 25 Nieuwe wet tegen witwaspraktijken**
DNB verscherpt toezicht op geldtransactiekantoren
- 29 Eurovisie: Strategische heroriëntatie**
- 30 De strijd tegen RSI in het bankwezen**
DNB betrokken bij coördinatie TNO-onderzoek naar RSI
- 33 Opnieuw een thriller over de Nederlandsche Bank**
- 34 Nederlands garantiestelsel internationaal vergeleken**
- 36 DNB Research Seminars**
- 38 Informatie**

Colofon

DNB *magazine* is een uitgave van De Nederlandsche Bank N.V. Het is een productie van de Afdeling Communicatie en informatie en verschijnt zes keer per jaar.

Redactie-adres
DNB *magazine*
Postbus 98, 1000 AB Amsterdam
Westeinde 1, 1017 ZN Amsterdam
Telefoon 020-5241910/3361
Fax 020-5242228
E-mail (redactie): magazine@dnb.nl
Internet: www.dnb.nl

Hoofdredactie
Joyce Albers,
Benno van der Zaag

Aan dit nummer werkten mee
Lieneke Blom-Jansen, Ronald Bosman,
Jacqueline van Breugel, Marlies Dijkstra,
Leo de Haan, Alexander Haje,
Henk Hazeleger, Paul Hofmeester,
Maaïke de Hon, Marijke Hoogendoorn,
Jaap Koning, Olaf Sleijpen,
Alexander Strengers,
Uitgeverij de Bezige Bij, Cees Ullersma,
Rutger Vahl, Erica Verdegaaal,
Edith Verhulst, Marc de Vor,
Johan de Vries, Rob Wattimena

Illustraties
Herman Focke, Rob Meulemans,
Paul Zeijlemaker

Vormgeving en druk
Fd-Reproductie

Abonnementen
Een abonnement op DNB *magazine* is gratis en uitsluitend schriftelijk of per mail aan te vragen. Adreswijzigingen en opzeggingen eveneens schriftelijk opgeven.

Abonnementenadministratie
DNB *magazine*
Antwoordnummer 2670
1000 PA Amsterdam
E-mail: aanvraagmagazine@dnb.nl

De sluitingsdatum van de kopij in dit nummer was 7 april.

Artikelen uit DNB *magazine* mogen **niet** zonder toestemming van de redactie worden overgenomen.

De Nederlandsche Bank

dnb *magazine* nummer 2 2003

Redactioneel

In een kwetsbare tijd als deze is de media-belangstelling voor DNB groot. De volle breedte van het werkterrein van DNB krijgt in moeilijke tijden de nodige aandacht.

In het nieuws

Juist nu wil eenieder de onafhankelijke mening van de Bankpresident weten. Hoe ziet Nout Wellink de gevolgen van de oorlog in Irak op de Amerikaanse en Europese economie? Wat is zijn mening over de lange formatiebesprekingen? En wat zijn volgens DNB de lange-termijngevolgen van de aanslagen van 11 september 2001 voor banken en verzekeraars? En wat vindt DNB van al die migranten aan de grenzen van Europa (zie het artikel op pagina 12)?

En het was Nout Wellink die dit jaar de jaarlijkse Nationale Carrièrebeurs opende. Zijn taak was de toekomstige carrière makers in deze economisch moeilijke tijden een hart onder de riem te steken. Uit het verslag van deze beurs op pagina 18 komt naar voren dat er, ook nu, bij DNB behoefte is aan nieuw

talent. Ook in dit magazine leest u een uitgebreid interview met Wellink (pagina 4), waarin hij voor het eerst, samen met Dirk Witteveen, bestuursvoorzitter van de PVK en tevens directielid van DNB, de fusieplannen van DNB en de Pensioen- en Verzekeringkamer (PVK) toelicht. 'Meer dan ooit moeten we er als toezichthouders bovenop zitten,' stelt Wellink. 'Dat doen we ook. Door goed toezicht te houden, maar ook door steeds de vraag te stellen: kan het toezicht nog doeltreffender en efficiënter?'

De publieke rol van DNB komt hier ook ter sprake. Witteveen stelt: 'De burger merkt pas iets als financiële instellingen in de problemen komen. Het doel van toezichthouders, zoals DNB en PVK, is nu juist om dit te voorkomen. Kortom, als wij ons werk goed doen, zal de burger niets merken van de veranderingen in het toezicht.'

En alle informatie over DNB, nieuws en achtergronden, die u niet in de media tegenkomt, leest u in dit magazine!

Joyce Albers

Hoofdredactie:
Joyce Albers

Planning:
Rolf Asselman,
Reinier Holster

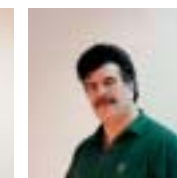
Abonnementen:
Ruud Westerberg

Fotografie:
Rob Meulemans

Prepress & vormgeving:
Jurriaan van den Berg, Mieke van Eeden en
Harry Oudhuis

Magazijn:
Amancio Peixoto

'Deze tijd vraagt om een sterke toezichthouder'

Wellink (DNB) en Witteveen (PVK) over de integratie

Dirk Witteveen en Nout Wellink

Vorig jaar besloten de Nederlandsche Bank (DNB) en de Pensioen- en Verzekeringskamer (PVK) nauwer te gaan samenwerken. Nu kondigen beide toezichthouders een integratie aan. Nout Wellink (DNB) en Dirk Witteveen (PVK) lichten de plannen toe: 'We zien veel synergievoordelen waarvan we in de huidige situatie niet kunnen profiteren.'

Nout Wellink en Dirk Witteveen zijn zichtbaar opgelucht. Het is de dag nadat de Tweede Kamer debatteerde over de voorgenomen fusie tussen DNB en PVK. Alle fracties hebben ingestemd met het plan. Daarmee is een grote stap vooruit gezet, vinden Wellink en Witteveen. 'Onze vergadering van aandeelhouders – de politiek – heeft zich uitgesproken vóór een fusie. Het licht staat op groen, de rem kan er af.' Vooral de Kamerbrede steun stemt beide heren tevreden. 'Het was niet: als jullie zo nodig samen willen, dan doe je dat maar. Nee, alle partijen, van links tot rechts, vinden de fusie een goed idee. Een logische reactie op de ontwikkelingen van de afgelopen jaren.'

Het financiële toezicht in Nederland verandert snel. Tot vorig jaar was het toezicht georganiseerd per sector. DNB keek naar banken, de PVK naar verzekeraars en pensioenfondsen terwijl de Autoriteit Financiële Markten (AFM) zich bezighield met effecten- en beursinstellingen. Deze werkwijze was gebaseerd op, van oudsher, duidelijke scheidslijnen in de financiële wereld. Het afgelopen decennium zijn die scheidslijnen echter steeds meer vervaagd. Het merendeel van de producten van banken, verzekeraars en beleggingsinstellingen worden tegenwoordig geleverd door financiële conglomeraten. Een typische bancaire product zoals een hypotheek kan bijvoorbeeld een beleggings- of verzekeringselement hebben.

Het sectorale toezicht sloot dus niet meer aan op de dagelijkse praktijk. Sinds begin 2002 wordt onderscheid gemaakt tussen prudentieel en gedragstoezicht. DNB en PVK richten zich op 'prudentieel toezicht'. Daarbij gaat het om de vraag of banken, verzekeraars, pensioenfondsen en beleggingsinstellingen gezonde bedrijven zijn en voldoende reserves hebben. Ook het toetsen van de betrouwbaarheid van bestuurders is de taak van DNB en PVK. Of consumenten voldoende geïnformeerd wor-

den en financiële bedrijven zich fatsoenlijke gedragen – het gedragstoezicht – is sinds vorig jaar het domein van de Autoriteit Financiële Markten.

DNB en PVK werken sinds vorig jaar al nauw samen. Nu zijn daar ineens de fusieplannen. Waarom?

Wellink: 'De risico's waaraan financiële instellingen en het financiële stelsel bloot staan, worden steeds groter en complexer. Dat komt onder meer door de schaalvergroting die plaatsvindt, de internationalisering van de sector en het feit dat producten steeds ingewikkelder worden. Daarnaast zijn het roerige tijden op de financiële markten. Beurskoersen dalen, pensioenfondsen moeten zich herbezinnen op hun beleid, de aanslagen van 11 september en hun gevolgen voor banken en verzekeraars. Meer dan ooit moeten we er als toezichthouders bovenop zitten. Dat doen we ook. Door goed toezicht te houden, maar ook door steeds de vraag te stellen: kan het toezicht nog doeltreffender en efficiënter? In het licht daarvan hebben we in 2002 hervormingen doorgevoerd. Een van de aspecten daarvan is de nauwere samenwerking tussen DNB en PVK, op tal van gebieden. We zijn nu een paar maanden verder en concluderen dat die samenwerking vruchten afwerpt. Sterker nog, het gaat eigenlijk zo soepel en

'Meer dan ooit moeten we er als toezichthouders bovenop zitten.'

voorspoedig, dat we – eerder dan verwacht – aanlopen tegen de grenzen van de samenwerking. We zien namelijk allerlei extra synergievoordelen, waarvan we in de huidige situatie niet kunnen profiteren omdat we twee aparte organisaties zijn.'

Witteveen: 'DNB en PVK blijven in de huidige situatie eigen verantwoordelijkheden en bevoegdheden houden. En die kunnen een belemmering vormen. Neem onze geheimhoudingsbepaling. Als een PVK-medewerker een gesprek heeft bij een bankverzekeraar, bijvoorbeeld over hoeveel geld erin kas zit, dan mag deze PVK'er hierover niets vertellen aan een collega bij DNB. Dit soort fricties spelen op vele niveaus. Zelf maak ik deel uit van een internationaal forum van verzekeringstoezichthouders. Ben ik verhinderd, dan zou ik soms willen dat Wellink mij vervangt. Dat kan nu niet, want Wellink is geen verzekeringstoezichthouder. Nog een voorbeeld: de automatisering. DNB en PVK willen

hun systemen op elkaar afstemmen. Blijf je twee gescheiden organisaties, dan moet je een *joint venture* in het leven roepen om het te beheren. Die extra laag is overbodig als je één organisatie vormt.'

Het doel van de fusie is dus de kwaliteit van het toezicht te verhogen. Welke concrete meerwaarde heeft een samengaan van DNB en PVK?

Wellink: 'Als toezichthouder krijgen we meer massa. Dat is belangrijk omdat ook financiële instellingen steeds groter en complexer worden. Door samen te gaan, kunnen we sneller zicht krijgen op dwarsverbanden tussen banken, verzekeraars, pensioenfondsen en beleggingsinstellingen. Het belang daarvan bleek onder meer na de aanslagen van 11 september, toen een crisis in het betalingsverkeer het financiële systeem dreigde te verlammen. Om in eigen land te blijven: bij de recente problemen van Ahold wisten DNB en PVK binnen 48 uur welke posities Nederlandse banken in deze onderneming hadden en welke banden verzekeraars en pensioenfondsen hadden met Ahold. Vroeger zou het ons een week hebben gekost om die informatie boven water te krijgen, nu twee dagen. Als we gefuseerd zijn, kunnen we in dit soort situaties nog sneller een totaalbeeld krijgen van alle financiële risico's.'

Witteveen: 'De voordelen van een fusie liggen ook op het terrein van kennis. Daarin kunnen we meer investeren. Met de huidige ontwikkelingen is kennis voor toezichthouders van levensbelang. Daarnaast geeft een fusie ons meer slagkracht op de arbeidsmarkt. Voor het werven van financiële specialisten vissen

DNB en PVK nu in dezelfde kleine vijver. Straks zijn we één organisatie, die medewerkers veel mogelijkheden biedt. Ook in het buitenland wordt onze positie sterker. Nederland is een klein land, maar wel een land dat meetelt in de financiële wereld. We zijn één van de grootste pensioenaties. Onze bank- en verzekeringssector geniet internationaal veel aanzien. Nu er steeds meer regels in het buitenland tot stand komen, is het belangrijk in die overlegstructuren een krachtige stem te houden.'

Welke verschillen zijn er tussen DNB en PVK? En kunnen deze een fusie bemoeilijken?

Witteveen: 'Er zijn verschillen, bijvoorbeeld in de aard van het toezicht. Bij pensioenfondsen praat je over lange-termijnverplichtingen. In zijn algemeenheid geldt: dient zich een probleem aan, dan hoeft dit niet binnen een dag te worden opgelost. Bij verzekeraars is dit, in mindere mate, ook het geval. Het toezicht zit op grotere afstand dan bij banken, waarbij problemen vaak acuut zijn en directe gevolgen kunnen hebben voor het financiële systeem. Kort gezegd komt het erop neer dat het bankentoezicht hoog in de organisatie begint, op groepsniveau, en dan langzaam naar beneden gaat. Bij verzekeraars starten we meer op productniveau, bij de verzekeringen, om uiteindelijk uit te komen bij het management. DNB en PVK hebben dus een andere aanpak, maar wel dezelfde doelstelling: een zo goed mogelijk toezicht.'

'Sneller een totaalbeeld krijgen van alle financiële risico's'

Wellink: 'In fusies vormen cultuurverschillen vaak de *bottleneck*. Ik heb er alle vertrouwen in dat dit bij ons niet het geval zal zijn. Uit een interne enquête blijkt dat de culturen van DNB en PVK veel op elkaar lijken. Zowel PVK'ers als DNB'ers hechten sterk

aan professionaliteit, zijn taakgericht en hebben een groot verantwoordelijkheidsbesef. Ook blijken beide groepen eenzelfde ideaalbeeld te hebben van de toekomstige organisatie. Wat de cultuurverschillen betreft: DNB is iets bureaucratischer en formeler. In die zin kunnen wij leren van de korte lijnen bij de PVK. Andersom is DNB een organisatie met veel diepte en breedte, bijvoorbeeld op internationaal gebied. Dat kan een nieuwe dimensie zijn voor sommige PVK'ers.'

Wat gaat de burger merken van de fusie? En de banken, verzekeraars en pensioenfondsen?

Witteveen: 'De burger merkt pas iets als financiële instellingen in de problemen komen. Het doel van prudentiële toezichthouders, zoals DNB en PVK, is nu juist om dit te voorkomen. Kortom, als wij ons werk goed doen, zal de burger niets merken van de veranderingen in het toezicht. Voor instellingen ligt dat uiteraard anders. Allereerst zullen zij ervaren dat het toezicht efficiënter wordt. De doublures in de activiteiten van PVK en DNB, die er nu nog zijn, verdwijnen straks. Daarnaast zal er ook een kostenvoordeel zijn. Het is per definitie duurder als het toezicht door twee instellingen wordt uitgeoefend, dan wanneer dit gebeurt door één instelling.'

Wellink: 'Een goede toezichthouder stimuleert financiële instellingen om kritisch te kijken naar alle mogelijke risico's en bedreigingen. Natuurlijk vinden banken, verzekeraars en pensioenfondsen dit soms lastig. Maar uiteindelijk profiteren ze ervan, omdat wij als toezichthouders helpen de risico's te minimaliseren. Door te fuseren, kunnen wij deze rol nog beter vervullen. Daarnaast geldt ook: een verbrokkeld toezicht werkt de bureaucratie in de hand. In het buitenland zijn hiervan voorbeelden. Dan betekent toezicht voor instellingen vooral: het juist invullen van een stapel formulieren.'

DNB zit in Amsterdam, de PVK in Apeldoorn. Deze twee locaties worden aangehouden. Staat dit een optimale fusie niet in de weg?

Witteveen: 'De PVK kan niet intrekken bij DNB, want daarvoor ontbreekt binnen de Bank de ruimte. Dus zou je op twee locaties in Amsterdam moeten gaan zitten. Dat is niet handig.

Bovendien moeten tweehonderd medewerkers dan vanuit Apeldoorn in Amsterdam gaan werken. Voor velen zou dat neerkomen op een verhuizing en dat geeft een hoop onrust.'

Wellink: 'Een nieuw pand betrekken ergens in Amsterdam? Zo eenvoudig ligt dat niet. Het gebouw van de Nederlandsche Bank is onevenredig duur. Dat komt door de kluizen die onder de grond zitten. Als we dit pand zouden verkopen, brengt het weinig op. Dat moeten we dus niet doen. Daarbij zie ik nog een ander voordeel in het aanhouden van twee locaties. DNB vormt het hart van het financiële stelsel. Dagelijks loopt er 70 tot 80 miljard euro via DNB. In het gebouw van de PVK draaien onze cruciale *back-up* systemen. Sinds 11 september weten we dat het veiliger is dergelijke *fall back* faciliteiten niet te dichtbij te hebben.'

Hoe luidt de naam van de nieuwe organisatie?

Wellink: 'De nieuwe naam wordt de Nederlandsche Bank, vooral om praktische redenen. DNB maakt deel uit van het Europees Stelsel van Centrale Banken. Dan is het gewoon niet handig om in je naam ook iets met pensioenen en verzekeraars te hebben. Dat wordt internationaal niet begrepen.'

Witteveen (lachend): 'Een voordeel van de naam DNB boven PVK is dat we in internationale afkortingslijstjes eerder genoemd worden. Een belangrijkere reden om voor DNB te kiezen is dat de nieuwe organisatie niet alleen toezichthouder is. Ze heeft ook taken op het gebied van het monetaire beleid en betalingsverkeer. Dat zijn bankgerelateerde activiteiten. Dan is het belangrijk om ook in naam Bank te heten.'

DNB en PVK in het kort

De Verzekeringkamer werd opgericht in 1923 en pas tweeënhalve jaar geleden omgedoopt in Pensioen- en Verzekeringkamer (PVK). De PVK houdt toezicht op in Nederland werkzame verzekeraars en pensioenfondsen. Doel is de belangen van de klant te waarborgen. Daartoe wordt getoetst of instellingen financieel gezond zijn, of de administratieve organisatie goed op orde is en bestuurders betrouwbaar en deskundig zijn.

De Nederlandsche Bank bestaat sinds 1814. DNB was toen een kredietinstelling en circulatiebank (verantwoordelijk voor de uitgifte en verspreiding van bankbiljetten) voor het kersverse Koninkrijk der Nederlanden. De rode draad in de huidige taken van DNB is de bewaking van de financiële stabiliteit. Uitgangspunt is dat het geld van consumenten veilig moet zijn. Dit betekent dat banken betrouwbaar dienen te zijn, dat het betalingsverkeer optimaal werkt en één euro nu hetzelfde waard is als over een jaar.

De PVK, gevestigd in Apeldoorn, heeft circa 230 medewerkers. DNB, met de hoofdvestiging in Amsterdam, biedt werk aan circa 1.870 mensen.

De fusie tussen beide instellingen moet uiterlijk op 1 januari 2005 zijn afgerond, maar zoveel eerder als mogelijk is.

Sommige verzekeraars en pensioenfondsen vrezen dat het toezichtregime door de fusie strenger wordt. Wat is daarop uw reactie?

Witteveen: 'Dat het toezicht op verzekeraars en pensioenfondsen verandert, is een feit. Alleen staat dat volkomen los van deze fusie. De financiële wereld heeft de afgelopen tien jaar een snelle ontwikkeling doorgemaakt. Om goed toezicht te kunnen houden, moeten we gewoon meer weten van de instellingen. Maar dit betekent niet dat we straks op een 'bankmanier' naar verzekeraars en pensioenfondsen gaan kijken, zoals hier en daar is gesuggereerd. Het blijven immers verschillende sectoren. Het is

onzin verzekeraars en pensioenfondsen aan een bancair toezicht te onderwerpen. "Pensioenfondsen, toon eens aan dat u alle pensioenen volgende week in één keer kunt uitbetalen." Dat zou nergens op slaan.'

Wellink: 'Het verzekeringstoezicht is nationaler van aard dan het toezicht op banken. Verzekeraars hebben in elk land te maken met eigen toezichthouders en regels. Bij banken geldt dat de toezichthouder van de hoofdvestiging ook kijkt naar bedrijfs-onderdelen over de grens. Sommige verzekeringsbedrijven zijn bang dat ze straks, na de fusie, ook in het buitenland met een strenge Nederlandse toezichthouder te maken krijgen. Dat overnames in het buitenland daardoor minder makkelijk worden. Tegen die verzekeraars zou ik willen zeggen: hoe denkt u dat de Nederlandse banken internationaal zo groot zijn geworden? Niet doordat DNB als toezichthouder voortdurend in de weg heeft gelegen natuurlijk.'

Hoe ziet de route naar de fusie er verder uit?

Wellink: 'Nu de politieke toestemming er is, gaan we het nieuwe organisatie-model verder uitwerken en invullen. Ook moet er een concreet plan van aanpak komen. Verder zal er overleg zijn met onze commissarissen en, heel belangrijk, met onze beide ondernemingsraden en medewerkers. We willen de mensen er nadrukkelijk bij betrekken. Uiterlijk 1 januari 2005 moet de nieuwe organisatie een feit zijn.'

Witteveen: 'Tot nu toe zijn we verrast door het tempo van dit proces. De stappen zijn telkens groter dan we op voorhand hadden ingeschat. Als het allemaal zo soepel blijft verlopen, denk ik dat de fusie op sommige onderdelen al vóór 1 januari 2005 een feit kan zijn. Dat is in elk geval wel ons streven.' ●

Rutger Vahl

Portemonnee steeds Europeeser

De kans op een euro van buitenlandse komaf

Nog steeds, ruim een jaar na de euro-invoering, krijg je vaker een Nederlandse dan een buitenlandse euro in handen. 'Pas begin 2004 zal de helft van de euromunten in onze beurs van buitenlandse komaf zijn.' En hoe zit het met de bankbiljetten?

In alle eurolanden worden euromunten geslagen. Nederland maakt 5% van het totaal aan euromunten. Als alle euromunten gelijkmatig verspreid zouden zijn over de eurolanden dan is de evenwichtssituatie bereikt. In Nederland zou dan één op de twintig euromunten de beeltenis van Beatrix hebben. Wanneer wordt die evenwichtssituatie bereikt? Dat zal nog lang duren.

Buitenlandse euromunten

In de eerste dagen van 2002 hadden we natuurlijk alleen maar Nederlandse muntjes op zak. Na een maand, in februari, was al 10% van de munten van buitenlandse komaf. Volgens de laatste peilingen is nu in Nederland een kwart van de muntjes van over de grens. Het grootste deel hiervan heeft de Duitse adelaar (8%) of de Belgische koning Albert (8%) op de nationale zijde. Franse en Spaanse munten hebben een veel kleiner aandeel (4 resp. 2%) en echt schaars zijn munten van Finse origine (0,1%). En een muntje uit Monaco, Vaticaanstad of San Marino zal je nooit 'zomaar' ontvangen: de munten uit deze drie staatjes verdwenen onmiddellijk in handen van verzamelaars, die daarvoor ook aanzienlijk meer dan de geldswaarde moesten betalen. Deze drie staatjes hebben overigens inmiddels besloten geen nieuwe euromunten meer te laten slaan.

De snelheid waarmee 'vreemde' euromunten ons land binnenkomen is begroot op 3% buitenlandse munten per maand.* Als het in dit tempo doorgaat, zal pas in het begin van volgend jaar de helft van de euromunten in onze beurs van buitenlandse komaf zijn. Daarmee gaat het wat langzamer dan aanvankelijk

verwacht. Zo voorspelde in het voorjaar van 2002 het speciale 'eurodiffusiemodel' van een groep wiskundigen* dat al medio 2003 de helft van onze portemonnee 'buitenlands' zou zijn. Na de zomer van 2002 bleek al dat het van te voren verwachte effect van zomervakanties overschat was. Door toeristen die hier op vakantie komen, steeg het aandeel buitenlandse munten wel, maar niet zo snel als het model voorspelde.

Daarnaast zijn de effecten van 'spaarpotten' en 'verzamelwoede' juist onderschat. Veel mensen hebben thuis de spaarpotten met gulden en kwartjes geleegd vlak voor de grote euro-omwisseling. Daarna zijn ze opnieuw begonnen de spaarvarkens met (bijzondere) euro's te vullen. Nogal wat Nederlanders zijn enthousiast aan het verzamelen geslagen en daarbij zijn juist de munten van verre en kleine landen begerenswaardig. Overigens, om alle euromunten van de twaalf eurolanden bij elkaar te krijgen blijft welhaast geen middel onbeproefd, zoals blijkt uit de verhalen van enkele DNB-medewerkers (zie kader).

De migratie van eurocentjes

Opmerkelijk is dat de euromunten met een hogere waarde veel meer migreren dan de euromunten met een lage waarde. Zo is van de twee-euromunten inmiddels circa eenderde deel buitenslands, terwijl van de één-eurocenten slechts 15% van over de grens komt. Een mogelijke verklaring is dat mensen vaak geen zin hebben om centjes te tellen om gepast te betalen. Wanneer iets 1,98 kost, betaalt iemand met munten van één of twee euro en krijgt muntjes terug van één of twee cent, die vervolgens lange tijd in de portemonnee blijven liggen. Een andere verklaring is dat mensen die op reis gaan, hun beurs wat 'opruimen': al het kleine grut, centjes en stuivers, eruit gooien om alleen de meer waardevolle munten op reis mee te nemen. Daardoor migreren deze munten met een kleine waarde nauwelijks. Hoe dan ook: voorlopig is het zeer bijzonder als je een eurocent van buiten Nederland krijgt overhandigd.

Euromunten en DNB

DNB had jarenlang de taak om de munten te distribueren. Sinds 1 januari 2003 is de taakverdeling rond de muntendistributie in

lijen gebracht met die van andere Europese landen. DNB heeft alleen nog een centraal muntendepot in Lelystad om in noodgevallen, als er zich ernstige tekorten of overschotten voordoen op de markt, snel in te kunnen springen. Terwijl DNB voor de euromunten niet meer is dan een 'noodrantsbeheerder', is de uitgifte van eurobiljetten één van de hoofdtaken. Waaraan herken je zo'n eurobiljet dat DNB uitgeeft?

Eurobiljetten met een P

Aan de letter in het biljetnummer op de achterzijde van het biljet kan je zien welke nationale centrale bank het biljet heeft laten drukken. Hiervoor moet je eerst weten welke letter voor welk land staat (zie tabel). Echter – en nu wordt het lastiger –, de letter betekent niet altijd dat het biljet in het betreffende land is gedrukt of daar voor de eerste keer is uitgegeven.

Voor de start van de euro heeft DNB, in de periode 1999-2001, opdracht gegeven om de zeven verschillende coupures (van vijf-

tot en met vijfhonderd-euro) te laten drukken. Deze eerste eurobiljetten hebben allemaal de letter P gekregen. In 2002 is op centraal niveau bij de Europese Centrale Bank (ECB) in Frankfurt afgesproken de productie te 'poolen'. De nationale centrale banken in het eurogebied hebben van de ECB opdracht gekregen enkele, maar niet alle, coupures te drukken. Dat doen ze niet alleen voor het eigen land, maar ook voor andere landen. Als een bepaalde coupure in opdracht van DNB, is gedrukt, en daarom de letter P heeft, dan worden deze biljetten vervolgens met zogenaamde bulktransporten over de eurolanden verdeeld. Zo heeft DNB in 2002 alleen de vijf- en vijftig-eurobiljetten laten drukken en in 2003 de biljetten van twintig en vijftig euro.

De letter P op een biljet geeft altijd aan dat Nederland (DNB) de opdrachtgever is, maar dat wil nog niet zeggen dat het biljet in Nederland gedrukt is of dat het door Nederland voor het eerst is uitgegeven. Immers, een vijftig-eurobiljet dat in opdracht van Nederland is gemaakt, kan straks voor het eerst door de Finse centrale bank uitgegeven worden en bijvoorbeeld in Duitsland

gedrukt zijn. Kortom, de letter P is eigenlijk niet Nederlands meer. Dit in tegenstelling tot de Nederlandse euromunten: een munt met Beatrix komt altijd uit Nederland.

De reisroute van een eurobiljet

Stel dat DNB een biljet heeft laten drukken en dat dit biljet (met de letter P) bijvoorbeeld door de Ierse centrale bank voor het eerst wordt uitgegeven. En stel vervolgens dat dit biljet met een vakantieganger naar Spanje meereist en daar door de Spaanse centrale bank opnieuw wordt uitgegeven. Dan kan je nergens aan zien dat het biljet voor het eerst is uitgegeven door de Ierse centrale bank. Dat is jammer, want zo is niet te traceren waar het biljet zijn reis door Europa is begonnen.

Precieze gegevens over de migratie van bankbiljetten zijn dus niet beschikbaar. Wel valt iets te zeggen over de mate waarin biljetten migreren. Op dit moment zijn de meeste biljetten met de letter P door DNB uitgegeven: nog maar weinig andere centrale banken hebben de 'Nederlandse' biljetten voor de eerste keer uitgegeven. Dus het is nu nog vrij zeker dat een biljet met de letter P door DNB voor het eerst is uitgegeven.

Eurobiljetten uit en in het buitenland

Eind 2002 had ongeveer tweederde van alle eurobiljetten die uit de circulatie terugkwamen bij DNB de letter P. Met andere woorden: 30 à 40% van de biljetten was van buitenlandse komaf. Dit cijfer is het gemiddelde van alle coupures. Een uitschieter is het twintig-eurobiljet: daarvan was ruim de helft van buitenlandse

oorsprong. Dit hangt waarschijnlijk samen met de populariteit van dit biljet in onze buurlanden, waar bij het pinnen vooral de twintigjes veelvuldig uit de geldautomaat komen. Immers, deze 'buitenlandse' twintigjes hebben meestal de letter Z, X of U en die letters verwijzen respectievelijk naar België, Duitsland en Frankrijk. Deze biljetten zijn gedrukt in opdracht van de Belgische, Duitse of Franse centrale bank, maar hoeven niet door die nationale centrale banken als eerste te zijn uitgegeven. Die twintigjes kunnen immers ook heel goed in Griekenland voor het eerst zijn uitgegeven... Maar dat kan je niet zien en dus niet weten. De detectives onder ons kunnen dus heel weinig beginnen met de letters van de eurobiljetten. ●

Marijke Hoogendoorn

*Voor dit artikel is informatie gebruikt van de site www.wiskgenoot.nl.

België	Z	Italië	S
Griekenland	Y	Duitsland	X
Nederland	P	Spanje	V
Oostenrijk	N	Frankrijk	U
Portugal	M	Ierland	T
Finland	L	Luxemburg	**

** Biljetten die in opdracht van de Luxemburgse centrale bank worden uitgegeven, krijgen de letter van het land waar het biljet gemaakt wordt.

De verzamelaars: de jacht op buitenlandse euromunten

Het bemachtigen van een euromuntje uit Monaco, San Marino en Vaticaanstad – het is dé droom van elke muntenverzamelaar. Veel geluk daarbij had Silvie Verkaart, beleidsmedewerker bij de Afdeling Monetair en economisch beleid. 'Ik ben direct na de invoering van de euro gaan sparen. Daarvoor heb ik mijn hele netwerk ingeschakeld. Collega's en vrienden uit Griekenland, Italië en Finland boden hulp en stuurden muntjes uit hun contreien op. Via internet kreeg ik een gouden kans: er stond een advertentie van iemand die wilde ruilen. Voor die ene munt uit Monaco moest ik wel drie euromunten teruggeven, maar dat had ik er graag voor over. Tenslotte ontmoette ik op een conferentie iemand uit San Marino, die euromunten had meegenomen om uit te delen. Hij wilde er niet eens een Nederlandse munt voor terug.'

'Ik ben op een vrijdagmiddag bij een paar Ierse pubs langsgesegaan om naar Ierse euromunten te vragen,' vertelt Nicole Jonker, onderzoekster bij de Afdeling Wetenschappelijk onderzoek. 'Meteen na de komst van de euro ben ik begonnen met verzamelen. Gewoon voor de lol om te kijken hoe ver je komt. Bij het Centraal Station, waar veel toeristen komen, betaalde ik expres met papiergeld om munten terug te krijgen. Daar zat dan vaak wel wat leuks bij. Op de afdeling hadden we op een gegeven moment een hele ruilhandel. Collega's die op dienstreis gingen, namen muntjes mee terug.' Vooral de eurocenten uit het buitenland zijn moeilijk te krijgen. Daar betalen buitenlandse toeristen niet mee als ze hier zijn. Uiteindelijk heb ik op de markt in Zaandam bij een muntenhandelaar een paar muntjes uit Luxemburg gekocht om de verzameling compleet te maken.'

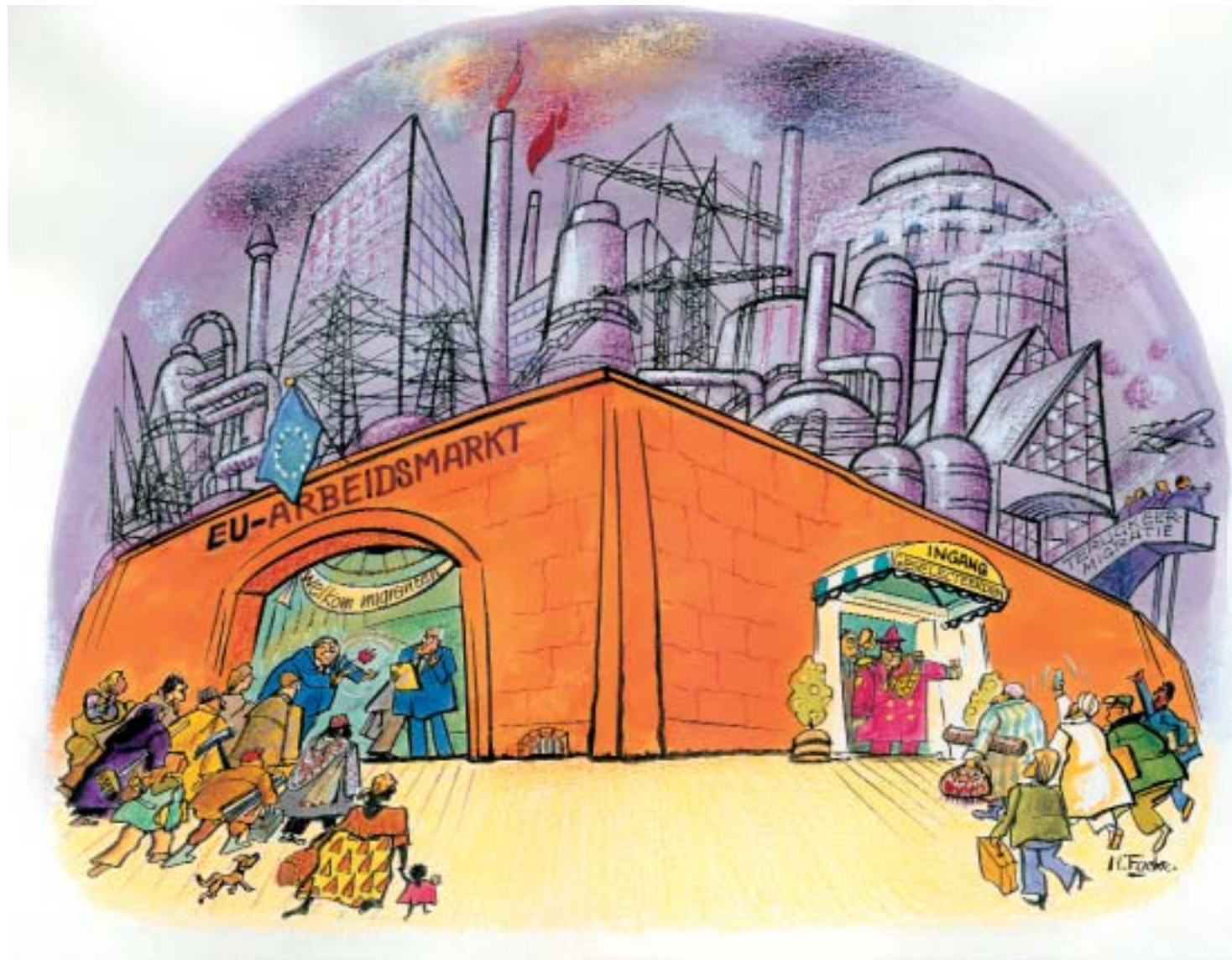
Mijn vader is 'muntofiel', die spaart echt alles van alle landen! Voor mijn zonen van 7 en 16 jaar heb ik alle euromunten uit de twaalf landen verzameld,' vertelt Dennis Simons, werkzaam bij de technische dienst van de Afdeling Facilitaire diensten. De meeste muntjes kreeg hij via-via van kennissen, zo droeg een bevriende taxichauffeur veel bijzondere muntjes bij. Met de zomervakantie naar Spanje schoot het lekker op: euromunten uit België, Luxemburg en Frankrijk kon Dennis *en route* meepakken! Finland was erg moeilijk te krijgen. Een collega ging voor een vergadering naar de Europese Centrale Bank en die had z'n Finse collega weer gevraagd om twee setjes 'Finse euromuntjes' mee te nemen. Daarmee had hij in november de verzameling compleet.

Immigratie: bedreiging of uitdaging voor de EU?

De rol van migratie in het verleden en de toekomst

Immigratie maakt tegenwoordig heel wat los. In veel EU-landen, waaronder Nederland, wordt gesproken over de vraag hoe we immigratie kunnen beperken.

De migrant wordt veelal gezien als een bedreiging. Ten onrechte. De geschiedenis leert dat immigratie economisch gezien voordelig kan zijn.

De EU zou in de toekomst als gevolg van vergrijzing migranten hard nodig kunnen hebben om de groei van de welvaart op peil te houden. Het streven naar een Europees immigratiebeleid, zoals voorgesteld door de Europese Commissie, is daarom een belangrijke uitdaging.

Migratie in de gouden eeuw

Migratie is een fenomeen van alle tijden. Vanaf de prehistorie tot en met de vroege middeleeuwen vonden talrijke volksverhuizingen plaats. Uit de periode 1100-1500 zijn diverse migrantengroepen bekend in Nederland. Zo kwamen er kooplui uit verschillende landen, bijvoorbeeld de Noord-Italiaanse Lombarden, maar ook Balten, Dravanten uit het Oosten en zigeuners. De grote migratiestromen kwamen echter pas op gang in de periode na 1500 en in het bijzonder in de gouden eeuw. Als we kijken naar het aantal vreemdelingen in verhouding tot de totale bevolking in Nederland, was immigratie in de gehele zeventiende en achttiende eeuw een belangrijker fenomeen dan in de periode na de Tweede Wereldoorlog. Grafiek 1 geeft het aandeel van de immigranten in Nederland weer in de periode 1531-2000. De piek was in 1620, mede als gevolg van de aanzuigende werking van de bloeiende economie. Volgens een ruwe schatting was in dit jaar het percentage vreemdelingen in Nederland ruim twee keer zo groot als in 2002.

Migrant leverden in de gouden eeuw een belangrijke bijdrage aan de groei van de Republiek der Zeven Provinciën. Zo bloeide de textielnijverheid in Leiden op door de komst van veel Zuid-Nederlandse textielarbeiders uit het gebied tussen Lille en Gent. Daarnaast kwamen ook veel ondernemers uit Zuid-Nederland naar de Republiek. Bij de oprichting van de VOC in 1602 kwam bijvoorbeeld meer dan een derde van het ingelegde kapitaal van deze immigranten. Ook arbeidsmigratie speelde een belangrijke rol in de gouden eeuw. Zo bestond het leger en de marine voor een groot deel uit buitenlandse 'huurlingen', met name omdat voor autochtonen de lonen en arbeidsomstandigheden onaantrekkelijk waren. Ook de VOC trok veel buitenlandse werknemers aan voor de reizen naar het Oosten. Verder werden arbeidsmigranten ingezet voor het verrichten van seizoensarbeid. Vanaf de zeventiende eeuw tot laat in de negentiende eeuw trokken jaarlijks tienduizenden arbeiders vanuit Duitsland en België naar de kustprovincies van Nederland voor werk in de landbouw of hielpen zij mee aan infrastructurele projecten, bijvoorbeeld het aanleggen van dijken en kanalen. Opvallend is dat immigratie samenhangt met relatieve rijkdom. In de achttiende, maar vooral in de negentiende eeuw, bleken

stagnatie en achteruitgang in welvaart te leiden tot een relatief kleiner aantal immigranten.

Migratie naar de Nieuwe Wereld

De grootste intercontinentale migratiestromen in de geschiedenis vonden plaats tussen de zogeheten Oude en Nieuwe Wereld in de periode 1850-1913. In deze periode vertrokken in totaal zo'n 55 miljoen Europeanen naar verre bestemmingen als Australië, Canada, de VS, Argentinië, Brazilië en Cuba. De VS ontvingen de meeste migranten (60%), gevolgd door Argentinië en Brazilië in met name de jaren na 1880, en Canada in de periode na 1900.

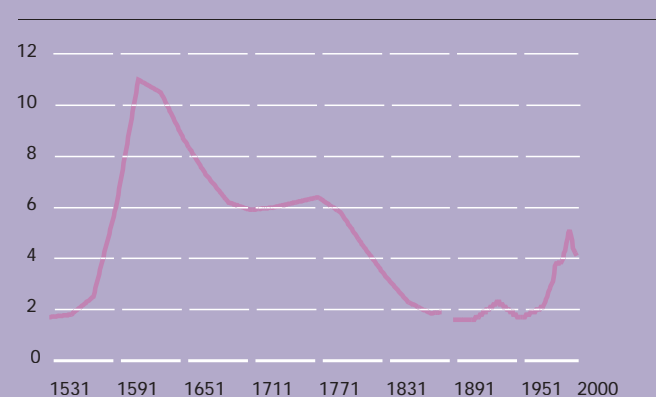
Migratie droeg bij aan de groei van de economie in de Nieuwe Wereld

Een kleine stroom Britse migranten ging richting Australië, Nieuw Zeeland en Zuid-Afrika. Opvallend is dat terugkeermigratie naar het land van herkomst een belangrijk fenomeen was. Hoewel er aanvankelijk weinig terugkeermigratie plaatsvond, met name vanwege de hoge reiskosten, veranderde dit aan het einde van de negentiende eeuw. De kosten voor internationale reizen daalden aanzienlijk, waardoor een vrij grote stroom immigranten kon terugkeren naar hun eigen land. Zo keerde in de periode 1890-1914 ongeveer 30% van de migranten in de VS terug naar het land van herkomst. Er waren wel grote verschillen tussen de verschillende nationaliteiten: van de geëmigreerde Italianen en Spanjaarden ging ongeveer 50% terug, terwijl voor de Scandinaviërs, Ieren en Russen dit percentage ongeveer 5% was.

Migratie droeg in belangrijke mate bij aan de groei van de economie in de Nieuwe Wereld. De samenstelling van de migrantenstroom bleek economisch gezien gunstig te zijn. De migranten waren voornamelijk jonge volwassenen. Van de mensen die in de periode 1868-1910 naar de VS emigreerden viel 76% in de leeftijdscategorie 15-40 jaar. Ter illustratie: van de autochtone Amerikanen viel slechts 42% in deze categorie. Emigranten brachten dus in het algemeen potentieel hoge participatieverhoudingen (dat deel van de bevolking dat arbeid verricht) met zich. Verder waren emigranten voornamelijk van het mannelijke geslacht en vrijgezel. Tot slot blijkt dat migranten die naar de Nieuwe Wereld vertrokken over het algemeen laagopgeleid

Grafiek 1 Aandeel vreemdelingen in de totale bevolking in Nederland, 1531-2000

In procenten

Bron: Lucassen en Penninx (1994) en CBS.

waren, maar dat het verschil in menselijk kapitaal tussen migranten en autochtonen relatief klein was. Met andere woorden: migranten deden wat hun productiviteit betreft gemiddeld niet onder voor autochtone werknemers.

De huidige migratiestromen

Hoewel de huidige migratiestromen kleiner zijn dan in de periode voor de Eerste Wereldoorlog, speelt migratie nog altijd een belangrijke rol. Grafiek 2 geeft de ontwikkeling van het totale migratiesaldo (verschil tussen emigratie en immigratie)

weer van de EU, de VS en Japan voor de periode 1960-2000. Opvallend is dat het migratiesaldo in Europa meer fluctueert dan in de VS of Japan. Met name in de jaren tachtig neemt het saldo sterk toe met als piek de periode 1992-1993. Dit kan voor een groot deel worden toegeschreven aan de val van het 'ijzeren gordijn' en een aantal etnische conflicten (onder andere in voormalig Joegoslavië, Somalië en Sri Lanka). Vanaf 1998 stijgt het migratiesaldo in Europa weer en verwacht wordt dat de toekomstige uitbreiding van de EU deze opwaartse trend zal bestendigen. In de VS is het migratiesaldo vanaf het midden van de jaren zeventig geleidelijk gestegen en lijkt het zich vanaf het midden van de jaren negentig te stabiliseren. In Japan is de netto migratie traditioneel zeer klein en stabiel.

In veel Westerse landen is de stijging van het migratiesaldo toe te schrijven aan gezinsvorming en -hereniging (volgmigratie). In traditionele immigratielanden, zoals de VS of Frankrijk, kan 75% van de immigratie worden toegeschreven aan gezinshereniging. Vanaf 1997 neemt door een aantal regionale conflicten (onder andere in voormalig Joegoslavië en Somalië) het aantal asielzoekers in veel landen sterk toe. Met name in Nederland, Ierland, Noorwegen en Hongarije is de instroom van asielzoekers relatief groot. Ook tijdelijke arbeidsimmigratie, met name in de ICT-sector, speelt aan het eind van de jaren negentig een belangrijkere rol. In Nederland is bijvoorbeeld in de periode 1997-2000 het aantal tijdelijke arbeidsmigranten van buiten de EU meer dan verdubbeld. Daarnaast is ook de immigratie van ongeschoolde werknemers in sectoren als de (land-)bouw toegenomen, met name in Zuid-Europa en de VS. Tot slot vindt er steeds meer tijdelijke mobiliteit plaats van hooggeschoolde werknemers uit multinationale ondernemingen. Al met al is het waarschijnlijk dat de huidige trends in met name volgmigratie en tijdelijke arbeidsmigratie zich voortzetten in de toekomst.

Vergrijzing in de EU

In de komende vijftig jaar verdubbelt in de EU de verhouding tussen het aantal inactieven (65-plussers) en het aantal potentieel actieven (15-64 jarigen): van 1 op 4 naar 1 op 2. Als de arbeidsparticipatie constant blijft, daalt het arbeidsaanbod fors met 17%, terwijl de totale bevolking met slechts 3% krimpt. Door de ver-

grijzing dreigt de groei van de welvaart (afgemeten aan het bruto binnenlands product per hoofd) af te nemen. Daarnaast heeft de vergrijzing ook belangrijke consequenties voor de overheidsfinanciën. Door het relatief grote aantal 65-plussers stijgen in de meeste landen de pensioen- en zorguitgaven als percentage van het bbp met 4 tot 8 procentpunten. Tegelijkertijd staan echter de belastinginkomsten op arbeid onder druk omdat de beroepsbevolking afneemt.

De belangrijkste optie om de negatieve gevolgen van de vergrijzing te beperken is het verhogen van de arbeidsparticipatie (het aantal werkenden als percentage van de potentiële beroepsbevolking) in Europa. Dit zou bijvoorbeeld kunnen gebeuren door langer werken per arbeidsleven aan te moedigen of door inactieven te stimuleren toe te treden tot de arbeidsmarkt. Met name de participatie van oudere werknemers en vrouwen is relatief laag in de EU. De participatie van oudere werknemers in de EU bedraagt momenteel nog geen 40%. Ter vergelijking, in de VS bedraagt het overeenkomstige cijfer bijna 60%. Op de EU-top in Lissabon (in 2000) is afgesproken dat de arbeidsparticipatie van alle EU-landen tezamen verhoogd moet worden naar 70% in 2010. Indien dit niveau daadwerkelijk gehaald wordt, kan over een periode van vijftig jaar de groei van de welvaart op peil worden gehouden. De regeringsleiders hebben deze doelstelling echter in vrij grote euforie afgesproken. Men is 'vergeten' om ook het nationaal beleid daarop af te stemmen. De arbeidsparticipatie in de EU is laag (64,1%) en neemt in een aantal landen nauwelijks toe. Frankrijk, Italië, Griekenland en België bijvoorbeeld, halen bij het huidige tempo bij lange na niet de doelstelling. Gezien deze teleurstellende resultaten zijn er dus goede redenen om arbeidsmigratie niet buiten te sluiten als optie om de krimp van het arbeidsaanbod op te vangen. Om de groei van de welvaart op peil te houden, zullen Europeanen dus aanzienlijk langer moeten gaan werken of moeten openstaan voor arbeidsmigranten.

De risico's van immigratie

Opvallend is dat op dit moment in de meeste Europese landen de werkloosheid onder immigranten aanmerkelijk hoger is dan onder autochtonen, in tegenstelling tot Angelsaksische landen als de VS, Canada, en Australië. In de VS en Australië is bijvoorbeeld de werkloosheid onder immigranten praktisch gelijk aan die van

autochtonen. In Canada is de werkloosheid onder immigranten zelfs iets lager dan onder autochtonen. Het is niet eenvoudig om één oorzaak aan te wijzen voor de verschillen in inactiviteit tussen Europa en de genoemde Angelsaksische landen. Waarschijnlijk spelen tal van factoren een rol, zoals het opleidingsniveau van migranten, hun kennis van de taal van het gastland, motivatie, verblijfsduur, de aanwezigheid van migrantennetwerken en discriminatie. Op het gebied van het opleidingsniveau van migranten zijn er bijvoorbeeld belangrijke verschillen tussen de VS en Europa. Zo is het aandeel van migranten die geen of slechts een zeer geringe mate van scholing hebben gehad, in een aantal EU-landen aanzienlijk hoger dan in de VS. Verder speelt waarschijnlijk ook een grote rol dat in veel Europese landen de arbeidsmarkt niet erg flexibel is en de sociale voorzieningen vrij genereus zijn.

Een ander risico bij arbeidsmigratie is een gebrek aan integratie. In Nederland is veel aandacht voor de moeizame integratie van Turkse en Marokkaanse migranten. Dit betekent echter niet dat bij toekomstige arbeidsmigratie de kans op een succesvolle integratie per definitie klein is. Als we kijken naar migratie door de eeuwen heen, valt op dat na verloop van tijd de meeste migrantengroepen goed assimileren. Verder moet het bij toekomstige arbeidsmigratie mogelijk zijn een bepaalde vorm van selectie (bijvoorbeeld ten aanzien van opleiding, taalkennis, etc.)

Grafiek 2 Saldo migratie in belangrijke OESO-gebieden

Aantal x 1.000 personen

Toelichting: EU bevat over de gehele periode alle landen van de EU.
 1 EU: tot en met 1999.
 Bron: OESO.

aan de grenzen van Europa te laten plaatsvinden met het oog op een snelle integratie op de arbeidsmarkt. De ervaringen van Australië, immigratieland bij uitstek, tonen bijvoorbeeld aan dat met een selectiesysteem arbeidsmigranten net zo succesvol op de arbeidsmarkt kunnen zijn als autochtonen. In Duitsland en het Verenigd Koninkrijk bestaan overigens plannen om een soortgelijk systeem te introduceren.

In veel Westerse landen is de stijging van het migratiesaldo toe te schrijven aan gezinshereniging

Verder moet worden gewaakt voor de nadelige gevolgen van immigratie voor de herkomstlanden, bijvoorbeeld het risico dat voornamelijk hoogopgeleide mensen emigreren (de zogeheten *brain drain*). Het is echter niet vanzelfsprekend dat bij een economisch immigratiebeleid uitsluitend hoogopgeleide immigranten worden toegelaten. In bepaalde sectoren van de EU-landen ontstaat hoogstwaarschijnlijk ook een tekort aan laagopgeleide werknemers. Het gaat dan om dienstverlenende sectoren die arbeidsintensief zijn en waar arbeidsbesparende technologie slechts in beperkte mate kan worden toegepast, bijvoorbeeld in de zorg, detailhandel of horeca. Daarnaast zal een deel van de immigranten terugkeren naar hun eigen land. De geschiedenis leert dat terugkeermigratie een belangrijk fenomeen is, hoewel de intensiteit kan verschillen per migratiegolf. Indien terugkeermigratie plaatsvindt, komt een deel van de verworven kennis en vaardigheden in het gastland ten bate aan het herkomstland. Een goed voorbeeld zijn de ICT'ers uit India die zijn teruggekeerd naar hun eigen land en daar hebben bijgedragen aan een bloeiende ICT-sector. Ook wordt in een toekomstig immigratiebeleid waarschijnlijk expliciet rekening gehouden met de belangen van de herkomstlanden. De Europese Commissie pleit namelijk voor een Europees immigratiebeleid, waarbij een *partnership* met de landen van herkomst centraal staat. Het bevorderen van de relatie tussen migranten en hun land van herkomst wordt hierbij onderkend. Zo zou voor migranten tijdelijk werken in het land van herkomst gemakkelijker moeten worden gemaakt, bijvoorbeeld door bureaucratische regelgeving te verminderen.

Het grootste risico van arbeidsmigratie voor Europa lijkt de inactiviteit te zijn. Bij dit risico spelen verschillende factoren een rol waarmee in een toekomstig immigratiebeleid expliciet rekening moeten worden gehouden. Zo zijn een toegankelijk onderwijsstelsel, een goed werkende arbeidsmarkt, een voldoende activerend sociaal zekerheidssysteem en het bestrijden van discriminatie belangrijke voorwaarden voor een succesvol immigratieproces. ●

Ronald Bosman

Overige publicaties van DNB over immigratie:
Kwartalbericht maart 2003: "Immigratie vanuit historisch en economisch perspectief".
Bosman, R. (2003). "Immigratie vanuit historisch en economisch perspectief", Meb-serie 2003-02.

Bankgeheimen

De financiële markten leven bij de gratie van nieuws. Op basis van alle beschikbare informatie stellen beleggers continu de vraag of ze moeten kopen, verkopen of juist niets doen. Dat betekent dat de leveranciers van nieuws nog al wat teweeg kunnen brengen. 'Move the market' is voor sommige financieel-economische journalisten dan ook hun leidend beginsel.

Media-luwte

Voor de economische beleidsmakers impliceert de relatie tussen nieuws en marktreacties ook het nodige. Een verkeerde opmerking, of een verkeerde interpretatie van een uitspraak, is ruimschoots voldoende om de markten in beweging te zetten. Het is dan ook om die reden dat de Raad van Bestuur van de ECB, waar zowel de zes directieleden van de ECB als de twaalf nationale centrale-bankpresidenten zitting hebben, afspraken heeft gemaakt over wie, waar en wanneer het woord voert over bijvoorbeeld het rentebeleid. Zo zal Nout Wellink bijvoorbeeld op de dag van een rentebesluit nooit in Frankfurt de pers te woord staan. In dat geval is er maar één woordvoerder, namelijk de president van de ECB. Wel is de president van de Nederlandse Bank bereid om later op de dag een eventuele rentestap in Nederland toe te lichten. Ook hebben de leden van de Raad van Bestuur afgesproken dat zij in de week voor een vergadering over het monetaire

beleid de nodige terughoudendheid in hun publieke optredens betrachten. Dit alles om onnodige onrust op de markten te voorkomen.

De relatie tussen nieuws en marktreacties heeft ook de aandacht van de wetenschap. In een recent onderzoek dat D. Jansen en J. de Haan onlangs op de Bank hebben afgerond – 'statements of ECB officials and their effects on the level and volatility of the euro-dollar exchange rate' – is bijvoorbeeld nagegaan welk effect is uitgegaan van uitspraken door leden van de Raad van Bestuur van de ECB over de wisselkoers. Het enige gevolg van de uitspraken van deze monetaire autoriteiten uit het stelsel is een toename van de bewegelijkheid van de wisselkoers.

Deze bevindingen moeten niet worden geïnterpreteerd als een pleidooi voor een passieve houding van centrale banken in hun externe communicatie. Integendeel, daarvoor krijgen ze van de media overigens ook de gelegenheid niet. Zeker in politiek en economisch ongewisse tijden lijkt de mediavraag naar het onafhankelijk oordeel van een instelling als een centrale bank toe te

Benno van der Zaag, woordvoerder van de Nederlandse Bank

nemen. Dat is zeker vandaag de dag te merken. In zijn algemeenheid zou je mogen veronderstellen dat een centrale bank meer in het nieuws komt naarmate de economische onevenwichtigheden groter zijn. In tijden van gelijkmatigheid is er voor een centrale bank immers weinig werk aan de winkel en is de behoefte om het waarschuwend vinger te heffen navenant gering. De hypothese zou dus luiden dat op de toppen c.q. dalen van de conjunctuurcyclus de media-aandacht voor een centrale bank het grootste is.

Om deze stelling te toetsen zijn twee grootheden met elkaar vergeleken: de economische groeicijfers van de Nederlandse economie met het aantal artikelen in Het Financieel Dagblad (Het FD), waarin het woord 'De Nederlandsche Bank' of 'DNB' voorkomt. De periode strekt zich hier uit van 1985, het beginjaar van de elektronische database van het FD, tot 1999, het eerste jaar van de ECB. Direct valt op dat in 1993, het jaar van de zogeheten mini-recessie, de grootste piek valt te ontwaren. Toen waren er 651 artikelen waarin de Bank figureerde. Het conjuncturele topjaar 1989, met een groei van het bruto binnenlands product van 5%, was aan de andere kant goed voor een score van 461 artikelen, ook ver boven het gemiddelde van 440.

Deze 'hoogwetenschappelijke exercitie' levert grosso modo het bewijs dat de behoefte aan een centrale bank vooral in de meer extremere situaties wordt gevoeld. En dan nog meer in de dalen dan op de toppen. Je zou bijna een media-luwe periode willen afroepen.

Toppers gevraagd!

DNB op de carrièrebeurs

Samen met werkgevers als ABN-AMRO, Philips en KLM was DNB op 14 en 15 maart jl. aanwezig op de 6e Nationale Carrièrebeurs in de RAI in Amsterdam. Dit jaar opende DNB-president Nout Wellink de beurs waardoor het bij de stand van DNB en de Pensioen- en Verzekeringskamer (PVK) extra druk was.

Carina Brouwer (27) bezoekt de PVK-stand. Zij studeert heao bedrijfseconomie in Groningen en is voor de tweede keer naar de beurs gekomen. 'Vorig jaar heb ik me al georiënteerd en heb ik veel informatie bij verschillende werkgevers meegenomen en me ingelezen. Dit jaar ben ik hier gericht voor drie bedrijven: De Autoriteit Financiële Markten, DNB en de PVK. Toezichthouden interesseert me erg, vandaar!'

Een grote houten geldkluis gehuld in rook en een zenuwachtige menigte jonge carrièremakers erom heen. Het is de eerste ochtend van de jaarlijkse Carrièrebeurs en het wachten is op de officiële opening. Presentatrice/soapactrice Anouk van Nes kondigt hem aan als 'de baas der banken' en enthousiast stapt DNB-president Nout Wellink uit de in rookwolken gehulde kluis.

Werkzoekenden hebben het zwaar, maar de stemming op de beurs lijkt hier niet onder te lijden. Kort gaat Wellink in op de huidige arbeidsmarkt. 'Het is weer normaal enige tijd te moeten zoeken naar een geschikte baan. Vroeger werden pas afgestudeerden sneller in de watten – of liever gezegd in een leaseauto – gelegd, tegenwoordig zal je weer gewoon moeten solliciteren. Kieskeurig zijn en je goed oriënteren is bij het zoeken naar een baan altijd zeer aan te raden', spreekt Wellink de werkzoekenden toe.

Uit het feit dat erop deze beurs ook dit jaar weer zoveel topwerkgevers aanwezig zijn, concludeert hij dat er zeker vraag is naar toppers. 'En tussen haakjes, ook de Nederlandsche Bank en de Pensioen- en Verzekeringskamer, waarmee we gaan samenwerken bij het toezicht op de verzekeringsmaatschappijen en pensioenfondsen, zoeken deze toppers!' besluit Wellink. Als tip wijst hij nog op de stands van DNB en de PVK om vervolgens de Carrièrebeurs officieel voor geopend te verklaren door de poster te onthullen. 'Talent ontmoet talent, het

grootste carrière-evenement van Nederland' staat hierop te lezen. De beurs is gericht op afgestudeerden en afgestuurden mbo-techniek, hts, hio, heao en (universitair) techniek, economie, econometrie, bedrijfskunde, rechten en informatica.

De stand van DNB staat dit jaar recht tegenover die van de PVK. Een fietspad tussen de twee stands verbeeldt de aankomende fusie. Medewerkers van de diverse afdelingen staan klaar om de geïnteresseerden te woord te staan. DNB is in het Intermediair Beste Werkgeversonderzoek van 2002 gestegen van de 46e (2001) naar de 29e plaats. Na Wellinks openingswoord loopt het dan ook storm.

Eén van de DNB'ers die enthousiast studenten voorlicht over haar werk op het Directoraat Toezicht is Habiba Alitou (24). Twee jaar gelden bezocht zij als studente heao bedrijfseconomie de beurs. 'Ik wilde mijn scriptie graag bij een bank schrijven en DNB als niet-commerciële organisatie met een unieke taak, sprak mij zeer aan.' Nout Wellink bracht dat jaar ook een bezoek aan de DNB-stand en de enthousiaste Habiba kon het niet laten hem aan te spreken. Het personeelsblad van DNB, toen ook ter plaatse, fotografeerde de studente samen met de Bankpresident. Helaas lukte het Habiba, die zelfs al voor DNB vanuit Limburg naar Amsterdam was verhuisd, niet om de felbegeerde stageplek bij DNB te bemachtigen.

Als studente bezocht Habiba Alitou twee jaar geleden de DNB-stand en ging zij op de foto met de Bankpresident. Inmiddels is zij werkzaam bij DNB en vertelt zij op de stand over haar werk als assistent toezichthouder. Als echte fan wilde zij ook dit jaar met Nout Wellink op de foto.

Carolien Heemskerk (27) studeerde bedrijfskunde in Rotterdam en studeert nu Nederlands recht in deeltijd. 'Ik wil iets doen met economie en recht dus kijk daarom gericht bij financiële instellingen. Vorig jaar heb ik op de beurs al informatie van DNB meegenomen en me geabonneerd op het DNB magazine. Nu vraag ik meer concrete informatie. Ik zag op de DNB-site een vacature die me wel aansprak en als starter zijn er met mijn achtergrond misschien wel mogelijkheden. Ik denk dat veel mensen niet aan DNB als werkgever denken, maar naar mijn idee kan het erg leuk zijn.'

gen. Uiteindelijk schreef zij haar scriptie op het hoofdkantoor van ABN AMRO. 'Via het uitzendbureau kwam ik na mijn scriptie per toeval op de personeelsafdeling van DNB terecht. Het werk sloot niet aan op mijn studie maar was wel heel leuk. Ik hield me onder andere bezig met binnengekomen stageverzoeken en sollicitaties. Vervolgens werd ik gewezen op de vacature van assistent toezichthouder (sectie Overige banken en financiële instellingen, Banken, effecten- en beleggingsinstellingen) die ik nu vervul'. Het heeft even geduurd, maar Habiba heeft een baan gevonden die aansluit op haar studie. 'Bovendien is het erg leuk nu aan de andere kant van de stand te staan!'

Arthur Hofmeester van de Afdeling Personeel en organisatie noemt dit een goed voorbeeld van 'wie wil oogsten, moet zaaien'. 'De beurs is er zowel voor studenten en werkzoekenden, als voor werkgevers om zich te oriënteren.' Met de verzadigde arbeidsmarkt had Hofmeester echter meer werkzoekenden verwacht. 'Dit jaar waren er 25.000 bezoekers minder dan vorig jaar (in 2002 kwamen er 14.000 bezoekers). De organisatie wijdt dit aan het fraaie terrasweer. Vooral opvallend was dat er veel minder tweede instappers (mensen die al aan het werk zijn) op de beurs waren. Waarschijnlijk omdat iedereen blijft zitten waar ie zit.'

Dit jaar stond DNB met 12 vacatures op de beurs, in totaal hebben de DNB'ers met 145 serieuze kandidaten gesproken.

Hoe nu verder? Hofmeester: 'Wij gaan de inschrijvingen door nemen en nodigen de toppers uit voor een kennismakingsgesprek. Die mensen kunnen misschien niet direct aan het werk, maar als wij positief over iemand zijn, houden we diegene in ons bestand.'

Als voorbeeld noemt Hofmeester zijn kennismaking met Ellen de Boer. In haar 3e studiejaar Algemene economie bezocht zij een voorlichtingsbijeenkomst van DNB in de RAI en liet wat gegevens achter. Ellen vertelt hierover: 'Ik kwam toen in aanmerking voor een kennismakingsgesprek en een rondleiding bij DNB.' Hofmeester bewaarde haar cv en attendeerde haar begin vorig jaar op een vacature. Ellen: 'Ik was op dat moment bijna afgestudeerd en kon per 1 mei 2002 meteen aan de slag op de Afdeling Financiële markten in een uitdagende functie.'

En de ontspannen arbeidsmarkt dan? 'De wereld zit nu anders in elkaar', erkent Hofmeester. 'Wij krijgen veel meer reacties op onze advertenties en ontvangen beduidend meer open sollicitaties. Maar DNB is altijd op zoek naar goede algemeen economen, juristen en accountants. Die doelgroep heeft altijd kansen.' ●

Joyce Albers

Kasper Jonker (25) studeert bedrijfseconomie aan de Vrije Universiteit te Amsterdam. 'Ik heb hiervoor heaoo gedaan dus ik ben wel eerder op de beurs geweest, al ben ik nu wel een stuk serieuzer. Op de VU heb ik een college 'Monetaire en Bancaire Vraagstukken' gevolgd van Age Bakker (DNB-onderdirecteur Monetaire zaken) wat mijn interesse in DNB heeft gewekt. Het lijkt me een gedegen werkgever op hoog niveau waar je met veel jonge mensen kan samenwerken. Vooral het toezicht op andere banken en op de kredieten die zij moeten aanhouden, lijkt me erg interessant.'

Wisseling van de wacht bij G10-Deputies

DNB-directeur Brouwer geeft de voorzittershamer door

Op 11 maart jongstleden was DNB-directeur Henk Brouwer voor het laatst voorzitter van de vergadering van de plaatsvervangers van de Groep van Tien, ook wel de G10-Deputies genoemd. Zijn afscheid als voorzitter is een uitgelezen gelegenheid om stil te staan bij de G10 in het algemeen, en het reilen en zeilen van de G10-Deputies in de afgelopen vier jaar in het bijzonder.

Henk Brouwer's termijn van vier jaar bij de G10-Deputies zit erop. Sir Andrew Large, Deputy Governor van de Bank of England, is zijn opvolger. Hij zal voortaan de G10-Deputies moeten blijven profileren tussen de internationale financiële fora. Dat zal overigens niet eenvoudig zijn, aangezien in de loop der jaren het aantal internationale gremia dat zich met financiële issues bezighoudt aanzienlijk is gegroeid. Brouwer is nu weer 'gewoon' lid van de Deputies.

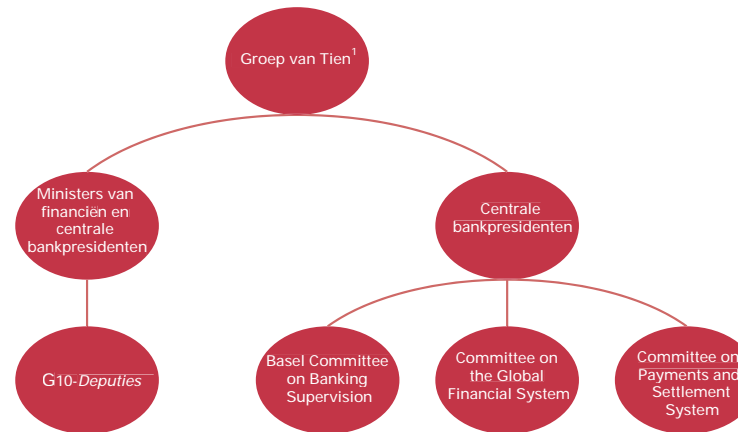
De G10 is ontstaan in het begin van de jaren zestig op initiatief van de Verenigde Staten. Men vreesde dat de liquiditeitspositie van het Internationale Monetair Fonds (IMF) tekort zou schieten wanneer een groot industrieland – gedacht werd aan het Verenigd Koninkrijk – zou moeten aankloppen bij het Fonds. Daarom werd in 1962 een leningovereenkomst gesloten tussen het IMF en negen landen: de Verenigde Staten, Canada, de Bondsrepubliek Duitsland, Frankrijk, Italië, Verenigd Koninkrijk, Nederland, België en Zweden. Met de toetreding van Japan in 1964 kreeg de groep zijn naam, de G10, die niet meer werd gewijzigd toen later Zwitserland als elfde land werd toegelaten. In de loop der jaren is er elf keer een beroep gedaan op de leningovereenkomst, de laatste keer in 1998 in verband met een grote lening voor Rusland. In november 2002, is vastgesteld dat de leenovereenkomst met de G10 nog steeds van groot belang is voor het Fonds om achter de hand te hebben, en is besloten tot verlenging met vijf jaar.

Daarnaast heeft de G10 zich ontwikkeld tot een krachtig crediteurenforum voor de discussie over internationale monetair-financiële vraagstukken. Onder de G10-paraplu opereert een aantal gezaghebbende comités en sub-comités (zie figuur). De centrale-bankpresidenten van de G10-landen houden zich vooral bezig met de aansturing van de onderliggende fora, zoals het *Basel Committee on Banking Supervision*, het *Committee on the Global Financial System*, en het *Committee on Payment and Settlement Systems*. De bevindingen van de onderliggende fora worden door de presidenten besproken en, indien nodig, goedgekeurd. Daarnaast bespreken de centrale-bankpresidenten tweemaandelijks in Bazel informeel de mondiale financiële situatie.

Henk Brouwer

dnb magazine nummer 2 2003

Samenhang G-10 comités

1 België, Canada, Duitsland, Frankrijk, Italië, Japan, Nederland, Verenigd Koninkrijk, Verenigde Staten, Zweden en Zwitserland.

Een ander comité van de G10-landen, dat één keer per jaar bijeenkomt tijdens de Jaarvergadering van het IMF, bestaat uit de ministers van financiën en de centrale-bankpresidenten. De G10-Deputies, waaraan Brouwer vier jaar lang leiding heeft gegeven, rapporteren aan dit comité en kunnen worden gezien als de denktank van de G10. De Deputies verrichten diepgaande studies naar monetair-financiële onderwerpen met lessen voor het beleid, en zijn uitgerust met een eigen secretariaat.

Voordat Brouwer de G10-Deputies in 1999 ging aanvoeren was hij al voorzitter geweest van een G10-werkgroep over de vergrijzing. Deze studie legde de implicaties bloot van de vergrijzende bevolking voor onder andere de overheidsfinanciën. Het rapport waarschuwde voor zeer forse uitgavenstijgingen voor pensioenen en de gezondheidszorg, en pleitte ervoor tijdig maatregelen te treffen. Deze conclusie heeft vandaag de dag nog niets aan relevantie ingeboet, integendeel.

Tijdens Brouwer's voorzitterschap is een aantal zeer geslaagde studies verricht naar uiteenlopende onderwerpen. Allereerst is onder leiding van Roger Ferguson, vice-voorzitter van de Amerikaanse centrale bank, the Federal Reserve, een uitgebreid project uitgevoerd waarin de fusies en overnames in de financiële sector vanuit verschillende perspectieven tegen het licht werd gehouden. In een werkgroep van DNB'er Age Bakker is onder meer uitgezocht wat de achterliggende oorzaken van de recente fusie- en overnamegolf zijn. Daartoe zijn veelvuldig consultaties gepleegd met marktpartijen, ook in Nederland, waarmee de G10 zich ook bewees als nuttig overlegforum met de private sector.

Daarnaast besteedde dit project veel aandacht aan de risico's van alsmaar groter wordende financiële instellingen voor de stabiliteit van het financiële stelsel. In dit kader werd het belang onderstreept van adequate en tijdige informatievoorziening door deze instellingen aan de financiële autoriteiten.

In een andere studie kwam de invloed van het micro-beleid op fluctuaties van vermogensprijzen aan bod. Ook deze studie gaat in op een actueel thema: sinds de piek van de aandelenmarkten in het voorjaar van 2000 hebben de aandelenbeurzen wereldwijd zo'n 40% van hun totale uitstaande waarde verloren, hetgeen overeenkomt met bijna \$15 triljoen, ofwel rond 45% van het mondiale bruto binnenlands product. De studie bevatte handvatten om te voorkomen dat bijvoorbeeld door het financiële toezicht en het belastingstelsel zeepbellen op vermogensmarkten ontstaan, die vroeg of laat uiteenspatten en schade kunnen aanrichten in een economie. Een belangrijke conclusie was voorts dat veranderingen in het micro-beleid geleidelijk moeten worden doorgevoerd om een eventuele negatieve invloed op de stabiliteit van het financiële stelsel te verkleinen.

Meest recent is de studie naar zogenoemde collectieve actieclausules in internationale obligatiecontracten. Deze clausules zijn bedoeld om herstructurering van onhoudbare overheids-schulden te vergemakkelijken. Dat schulderstructureringen vaak moeizaam verlopen wordt treffend geïllustreerd door de lijdensweg die Argentinië al meer dan een jaar doormaakt. Herstructureringen worden mede bemoeilijkt doordat individuele crediteuren zich niet houden aan collectief afgesproken overeenkomsten, maar proberen via juridische processen een voor hen gunstiger uitkomst in de wacht te slepen. Door collectieve actieclausules in schuldcontracten op te nemen, kunnen meerderheidsbesluiten bindend worden verklaard, waarmee het schadelijke gedrag van dissidente minderheidscrediteuren in de kiem wordt gesmoord.

Brouwer heeft in de G10 altijd uitgedragen dat opname van collectieve actieclausules in overheidsschulden van opkomende markten van groot belang is om het algemene raamwerk voor crisisbeheersing te verbeteren. Het genoemde rapport werkt deze stelling verder uit door aan te geven welke clausules precies nodig zijn en hoe deze juridisch vorm moeten worden gegeven. Het was verheugend dat, een aantal dagen voor Brouwer's laatste vergadering als voorzitter van de Deputies, Mexico besloot collectieve actieclausules op te nemen in een schuldttitel, en zich bij de keuze van de clausules grotendeels baseerde op die van de G10. ●

Marc de Vor

dnb magazine nummer 2 2003

Rachid Ben Ali

De kunstcollectie van DNB bevat zeer divers werk. Kunstpodium belicht bijzondere stukken uit deze verzameling. De kunstenaar, zijn werkwijze of de totstandkoming van het werk worden hier besproken.

De kunstcollectie bestaat hoofdzakelijk uit traditionele kunstvormen. DNB biedt geen ruimte voor bijvoorbeeld installaties. Dit heeft alles te maken met het feit dat de werken aan de medewerkers uitgeleend moeten kunnen worden voor op de werkplek: schilderijen, tekeningen, foto's en grafiek voor aan de wanden, en glasobjecten en kleine beelden voor op de bureaus als daar plaats voor is. Verscheidenheid wordt gezocht in de inhoudelijke kant van de werken. Over het verzamelbeleid is in de Kunstcommissie regelmatig discussie. Je kan stellen dat de commissie kunst verzamelt van Nederlandse bodem, hoewel hierop wel uitzonderingen zijn. Het accent ligt op jong talent, en vooral op kunstenaars die grensverleggend bezig zijn.

Een zeer recente aankoop is een schilderij van Rachid Ben Ali. Deze jonge Nederlandse kunstenaar schildert beelden in combinatie met teksten. Zijn schilderijen hebben een verwantschap met het werk van twee

andere jonge kunstenaars, dat nog niet in de collectie van DNB is vertegenwoordigd, namelijk dat van Charlotte Schleiffert en David Bade. Hun werk heeft dezelfde rauwheid als de schilderijen van Ben Ali. Ben Ali onderscheidt zich van hen door de teksten die hij aan het beeld toevoegt. Vaak staan die op zichzelf, maar zij kunnen de kijker op een spoor zetten.

Rachid Ben Ali is geboren in Taza, Marokko, in 1975. Hij studeerde in Arnhem, Rotterdam en Antwerpen en woont en werkt in Amsterdam. Inspiratie vindt de kunstenaar in de gebeurtenissen in de wereld, in zijn afkomst en in zijn huidige leefomstandigheden. Politieke onderwerpen, zoals de allochtonenproblematiek komen ook aan bod, maar nooit nadrukkelijk. Tot slot zien we in het werk primitieve Afrikaanse invloeden van mystiek en raadselachtige rituelen.

In het schilderij dat DNB heeft gekocht manifesteert Ben Ali zich als een rapper in de schilderkunst. Zoals in de muziek de rapper tekst en melodie tot één geheel maakt in het bezingen en 'bevloeken' van de ellende in de getto's zo versterken onsamenhangende krachttermen

en beeld de rauwe uitstraling van het schilderij. Verzet tegen onderdrukking en ongelijkheid is met de kreet 'Stop demonstrate superiority on me' direct op het doek geschreven. Naar de samenhang tussen de teksten en de bokser die tussen toeschouwers een bloederige substantie ophoudt en naar wat de kunstenaar werkelijk bezielt, kunnen we slechts gissen.

Alexander Strengers

Rachid Ben Ali, Zonder titel, olieverf op doek, 180 x 120 cm, 2002

Nieuwe wet tegen witwaspraktijken

DNB verscherpt toezicht op geldtransactiekantoren

Begin jaren negentig schoten geldwisselkantoren als paddestoelen uit de grond. Onderzoek wees uit dat sommige wisselkantoren werden gebruikt voor het witwassen van uit misdaad verkregen gelden en was aanleiding tot wetgeving op dit terrein. Later bleek dat ook de money transferkantoren kwetsbaar zijn voor misbruik door criminelen. DNB is belast met het toezicht op de naleving van de Wet inzake de geldtransactiekantoren (Wgt), die de Wet inzake de wisselkantoren (Wwk) vervangt.

Jaap Brongers, coördinator van de unit Geldtransactiekantoren van het directoraat Toezicht van DNB en verantwoordelijk voor het toezicht op de geldtransactiekantoren, vertelt in welke context de wetgeving geplaatst moet worden. 'De wildgroei van wisselkantoren was begin jaren negentig met name in Amsterdam enorm. Velen herinneren zich ongetwijfeld de bonte diversiteit aan uithangborden op onder andere het Amsterdamse Damrak. Geld wisselen was op bijna elke straathoek mogelijk. Uit onderzoek kwam naar voren dat de wisselkantoren in potentie een uitgelezen plek zijn om criminele gelden wit te wassen. Na het onderzoek van de politie, bekend onder de code-naam 'Gouden Kalp', werd vanaf 1995 de Wet inzake de wisselkantoren (Wwk) van kracht. Die heeft tot gevolg gehad dat de bedrijfstak is gesaneerd. Van de circa honderd wisselkantoren die zich hadden aangemeld, haalden er uiteindelijk zo'n zestig de eindstreep. Veertig instellingen doorstonden het toetsingsproces dat voorafging aan inschrijving niet. Toen vorig jaar de nieuwe Wet inzake de geldtransactiekantoren (Wgt) werd ingevoerd, waren er nog 29 wisselkantoren actief. Van die instellingen zijn er die meerdere vestigingen hebben, wat uiteindelijk neerkomt op 140 vestigingen door het hele land met een concentratie in de grote steden.'

tielkantoren (Wgt) toe: 'Kort na de invoering van de wet (de Wwk) in 1995 werd duidelijk dat er behalve wisselkantoren ook nog een andere vorm van financiële dienstverlening plaatsvindt in ons land: de money transfertransacties. De Westerse wereld is niet zo bekend met deze geldtransactiekantoren, maar in heel veel niet-westerse landen, waar geen (adequaat) banksysteem aanwezig is, is money transfer een hele gebruikelijke manier om eenvoudig, goedkoop, snel en betrouwbaar geld van hier naar de andere kant van de wereld over te maken. Het komt er op neer dat iemand op de ene plek zorgt dat de beschikkingsmacht over geld van iemand op die plek overgaat naar iemand op een heel andere locatie. Om dit te realiseren maakt men gebruik van een netwerk. Money transfernetwerken zijn buitenge-

woon concurrerend ten opzichte van het reguliere bankwezen: relatief goedkoop en betrouwbaar, en het geld is snel ter plaatse. Het money transfersysteem wordt veel gebruikt door reizigers. Ook door de groei van de allochtone bevolking is de behoefte van Nederlandse burgers om geld naar relaties in het land van herkomst te sturen steeds groter geworden.'

Deze geldtransactiekantoren vielen niet onder de Wet inzake de wisselkantoren, maar ze hadden wel een ontheffing nodig onder de Wet toezicht kredietwezen. Onder dit ontheffingsbeleid waren deze kantoren verplicht om jaarlijks een accountantsverklaring in te leveren bij DNB. Keereweer: 'Dit beleid zag er verder op toe dat ze zich hadden te houden aan een aantal summier voorwaarden en dat zij dienden te beschikken over een bankgarantie die niet mocht worden overschreden bij het verstrekken van money transferdiensten. Het werd dus tijd voor een nieuwe wet waarbij ook geldtransactiekantoren onder een normaal toezichtregime zouden vallen.'

De noodzaak tot aanscherping

Het duurde echter nog vrij lang voordat de Wet inzake de wisselkantoren (Wwk) uit '95 kon worden aangescherpt en de mogelijkheden van de toezichthouder werden uitgebreid. De gebeurtenissen op 11 september 2001 hebben nog eens extra duidelijk

gemaakt dat we heel snel moesten overgaan tot de nieuwe wet. Brongers: 'Op dat moment werd duidelijk dat money transfer-netwerken ook worden gebruikt voor de financiering van terroristische activiteiten. We konden eenvoudig niet meer volstaan met een bestaande wet die een stringent toezicht op geldtransactiekantoren niet mogelijk maakte. Het risico daarvoor was veel te groot.'

Keereweer legt uit waarom er tot medio 2002 gewacht is met een nieuwe wet, terwijl de wet al veel eerder nodig was. 'Je gaat pas reguleren als de noodzaak er is. Dat moet eerst duidelijk aangevoeld worden. Pas nadat er bijvoorbeeld uit meerdere opsporingsonderzoeken blijkt dat de invoering van nieuwe regelgeving gerechtvaardigd is, ga je daadwerkelijk aan de slag. Bovendien moet het risico zodanig groot zijn dat het de kosten van regulering waard is, want een nieuwe wet en het toezicht dat zij met zich meebrengt kost natuurlijk wel geld.'

Brongers: 'Wetgeving loopt per definitie altijd achter op maatschappelijke ontwikkelingen. Je moet blijkbaar het momentum hebben om dingen gedaan te krijgen. Ik kan mij nog herinneren dat er sprake was van wildgroei van het Amsterdamse Centraal Station tot aan het Leidseplein toe. Toen is geconstateerd dat er zoveel wisselkantoren zijn dat het onmogelijk is dat die alleen voor toeristen zijn. Als je dat aantal af zou zetten tegen het aantal toeristen, dan zou bijna elke toerist zijn eigen kantoor hebben. Zoiets zet aan tot argwaan. Als je dan verder gaat graven, wordt deze argwaan bevestigd.'

In de nieuwe wet is als specifieke doelstelling het tegengaan van het witwassen van criminele gelden en de financiering van terroristische misdrijven opgenomen. Voorts dient de Wet inzake de geldtransactiekantoren (Wgt) ook het belang van consumentenbescherming en de uitvoering van de Wet melding ongebruikelijke transacties, de Wet MOT.

Integriteit

De kern van de kortgeleden nieuw geïmplementeerde Wet inzake de geldtransactiekantoren (Wgt) is dat DNB toeziet op de integriteit van alle geldtransactiekantoren in Nederland. Maar hoe meet je de integriteit van

'Samenwerking met de douane is hierbij heel belangrijk'

geldtransactiekantoren? Brongers: 'In de eerste plaats wordt de persoonlijke integriteit van bestuurders en medewerkers van instellingen bekeken aan de hand van de beleidsregel 'betrouwbaarheidstoetsing'. Wij toetsen alle gevraagde informatie en documentatie en trekken allerlei zaken heel nauwkeurig na. Vervolgens bewaken we de organisatorische integriteit. Gecontroleerd wordt onder meer of er sprake is van een integere bedrijfsvoering en administratieve organisatie. Daarvoor voeren we bijvoorbeeld interne (financiële) controles ter plaatse uit. De rapportages met betrekking tot de geldstromen die DNB periodiek ontvangt, zijn hierbij richtinggevend. Als het geldtransactiekantoor voldoet aan alle wettelijke eisen en is ingeschreven in het register, dan bewaken en toetsen we of het kantoor in continuïteit aan de eisen blijft voldoen.'

Derde punt is de relationele integriteit: de integriteit van de instelling ten opzichte van haar klanten. Hiervoor staat onder andere de Wet melding ongebruikelijke transacties (MOT) ter beschikking. Keereweer: 'Er zijn verschillende indicatoren voor ongebruikelijke transacties. Deze staan in de Wet MOT beschreven. Zo is iemand die met een koffer vol bankbiljetten een geldtransactiekantoor komt binnenstappen, bij voorbaat al verdacht. Maar ook mensen die veel wisseltransacties doen in kleinere porties, we noemen dat 'smurfen', laden een verdenking op zich. Als een instelling de indruk heeft dat een transactie ongebruikelijk is, dan moet zij dit onmiddellijk melden en in bepaalde situaties zelfs de transactie weigeren.'

Een vierde punt waarop de integriteit van geldtransactiekantoren wordt afgemeten is de manier

waarop met het belang van de klant wordt omgegaan. Om het risico voor de klant te beperken, mogen zij met de transacties die zij aangaan de bankgarantie, die zij moeten aanhouden, niet overtreffen.

Samenwerking

Uit allerhande onderzoeken is gebleken dat behalve wisselkantoren ook money transferdienstverlening kwetsbaar is voor misbruik door criminelen. Ook de financiering van terroristische aanslagen kan via dit soort netwerken lopen. Het gaat er dus om te

voorkomen dat crimineel geld via geldtransactiekantoren in de markt gaat circuleren. Daarvoor werkt DNB samen met andere instanties. Brongers: 'Het specifieke van dit toezicht is dat je de integriteit van het financiële stelsel alleen kunt effectueren als er op een goede manier wordt samengewerkt met opsporingsinstanties als FIOD/ECD, Openbaar Ministerie en Korps Landelijke Politiediensten. Als er gerede gronden zijn om nader onderzoek te laten plaatsvinden, bijvoorbeeld als er sprake is van niet-gerapporteerde geldstromen bij geldtransactiekantoren, schakelen wij politie en justitie in. Daarnaast is ook een instantie als de douane bij deze samenwerking heel belangrijk. Vroeger kwam het voor dat douaniers regelmatig mensen met een koffer vol geld het vliegtuig zagen instappen, maar daar eigenlijk niets mee konden doen. Dat is natuurlijk vreemd, want in het kader van money transfer speelt dit soort geldzendingen wel degelijk een rol. In het overleg dat wij hebben met alle betrokken instanties, kwam dit punt aan de orde en daarop is onmiddellijk actie ondernomen. Nu meldt de douane dit soort zaken rechtstreeks aan het Meldpunt ongebruikelijke transacties (MOT).

Verplichte rapportages

'Met de invoering van de nieuwe Wet inzake de geldtransactiekantoren (Wgt) medio vorig jaar, vallen nu ook alle geldtransactiekantoren onder hetzelfde integriteitstoezicht dat tijdens de oude Wet inzake de wisselkantoren (Wwk) van toepassing was op

Stef Keereweer, Jaap Brongers en Patrick Hoedjes

wisselkantoren,' vertelt Patrick Hoedjes, hoofd van de unit Monetaire- en Toezicht rapportages van de Afdeling Statistische informatie en rapportages (Sir). Deze afdeling van DNB geeft alle relevante informatie die het op basis van rapportages van geldtransactiekantoren heeft verkregen door aan haar collega's van het directoraat Toezicht. Hoedjes: 'Reeds ten tijde van de oude Wet inzake de wisselkantoren werkten wij intensief samen met het directoraat Toezicht. Ook toen al werden rapportages door onze afdeling verwerkt en in het systeem ingevoerd. Maar het toenmalige systeem had allerlei haken en ogen. Nu, met de invoering van de nieuwe wet is dat duidelijk verbeterd. Afsproken is om ook het offsite toezicht (d.m.v. analyses van de rapportages) op instellingen verder te verscherpen. Instellingen zijn nu verplicht om rapportages maandelijks binnen vijf werkdagen aan ons te verstrekken op straffe van een boete of dwangsom. Dat stelt DNB in staat om op een adequate en snelle manier gerichte analyses te verrichten, waardoor we niet achter de feiten aanlopen. Deze analyses spelen wij door aan het directoraat Toezicht, dat op zijn beurt direct onsite actie (ter plaatse) kan ondernemen als dat noodzakelijk is. Voorts moeten instellingen door de nieuwe wet nu meer informatie aanleveren dan ten tijde van de Wet inzake de wisselkantoren (Wwk). Dat biedt ons de mogelijkheid om het totale bedrijfsproces goed in beeld te krijgen. Want naast de chartale geldstromen krijgen we nu ook de girale stromen verplicht gerapporteerd. Kortom, er blijft op deze manier weinig meer voor ons oog verborgen. Rijzen er niettemin twijfels of is er reden voor nader justitieel onderzoek, dan schakelt het directoraat Toezicht externe instanties in die dit eventueel in samenwerking met DNB verder voor hun rekening nemen.' ●

Alexander Haje

Eurovisie

Iedere onderneming beziet met de regelmaat van de klok of haar strategie nog wel in overeenstemming is met de veranderende omgeving waarin zij opereert; zo ook de Europese Centrale Bank (ECB). In 1998 formuleerde de Raad van Bestuur van de ECB de monetaire beleidsstrategie, gericht op de hoofdoelstelling van de ECB en het Europees Stelsel van Centrale Banken, het handhaven van de koopkracht van de euro. Het is, na vijf jaar, dan ook niet meer dan normaal dat de Raad van Bestuur bekijkt of deze strategie nog aan de eisen van de tijd voldoet.

Strategische heroriëntatie

Zonder te technisch te willen worden, kent de monetaire beleidsstrategie drie elementen. In de eerste plaats heeft de Raad van Bestuur prijsstabiliteit, dat wil zeggen handhaving van de koopkracht gedefinieerd. De jaarlijkse prijsstijging in het eurogebied mag door de bank genomen niet groter zijn dan 2%. Daarnaast heeft de Raad van Bestuur een kader vastgesteld op basis waarvan wordt gekeken of de koopkracht in gevaar komt. Dit kader omvat twee pijlers. In de eerste plaats wordt gekeken naar monetaire ontwikkelingen in het eurogebied, dat wil zeggen de hoeveelheid geld die beschikbaar is in de economie. Immers, wanneer er meer geld

circuleert dan uit hoofde van de economische groei noodzakelijk is, zal dit uiteindelijk leiden tot inflatie. De tweede pijler omvat een analyse van alle andere factoren die invloed hebben op de prijsontwikkeling, zoals lonen, de wisselkoers en economische groei.

Terugkijkend op de afgelopen vijf jaar, lijkt er geen reden te zijn om de strategie volledig overboord te zetten, ondanks de geluiden van sommige critici dit wel verwachten. Maar daarover straks meer. De meeste commentatoren zijn het er over eens dat de Raad van Bestuur geen verkeerde rentebesluiten heeft genomen. Wel is er kritiek op de communicatie van deze besluiten door de ECB en de Raad van Bestuur, maar tegelijkertijd wordt erkend dat deze communicatie sterk is verbeterd.

Toen de President van de ECB de 'strategische heroriëntatie' aankondigde, werd dit door sommigen gezien als bewijs dat inmiddels ook de ECB had ingezien dat haar strategie niet deugt,

Olaf Sleijpen, adviseur van de president van de Europese Centrale Bank

daarbij refererend aan het in de ogen van deze critici veel succesvollere beleid van met name de Amerikaanse centrale bank. Deze berichtgeving was echter meer gebaseerd op 'wishful thinking', of een duidelijke ingebakken antipathie jegens de strategie van de ECB, dan op de werkelijkheid. Zoals gezegd, is het niet meer dan gebruikelijk dat een instelling van tijd tot tijd haar strategie beziet. Hieruit bij voorbaat lezen dat de ECB haar monetaire beleidsstrategie bij het oud vuil zet, is eenvoudigweg niet correct. In de tweede plaats is het deze critici nog niet gelukt om mij (voor wat dit waard is) duidelijk te maken waarom de monetaire beleidsstrategie van de ECB ten principale niet deugt. Waar ik een heel eind meega in de kritiek op het communicatiebeleid van de ECB, wordt de kritiek op de strategie sec hiermee verward, of is zij gebaseerd op een, zoals gezegd, antipathie, die op basis van zuiver economische en academische gronden moeilijk is te verantwoorden.

De uitkomsten van de 'strategische heroriëntatie' worden in de loop van de komende maanden verwacht. Zij die, naar mijn neming, onterecht hoge verwachtingen hebben, zouden wel eens bedrogen kunnen uitkomen. Waar het om gaat, is in hoeverre het publiek uiteindelijk ervan overtuigd is dat de ECB in staat is om de koopkracht te handhaven. En wat dit betreft heeft de ECB het niet slecht gedaan, ook haar korte bestaan indachtig.

De strijd tegen RSI in het bankwezen

DNB betrokken bij coördinatie TNO-onderzoek naar RSI

In 2002 sloot de Nederlandse Vereniging van Banken (NVB) een overeenkomst met de overheid en de vakbonden over het verminderen van RSI en werkdruk. DNB leverde de voorzitter van de begeleidingscommissie van het deelonderzoek naar het verband tussen RSI en het gebruik van muizen en toetsenborden. RSI, een spieraandoening in nek, rug en schouders, blijkt in het bankwezen meer voor te komen dan in andere branches.

Frans van Galen, bedrijfsarts van DNB, legt uit hoe DNB bij het onderzoek betrokken is geraakt: 'Er is een samenwerking tussen de Arbodiensten van de grote banken en een aantal grote verzekeringsmaatschappijen waar ook DNB al jaren aan meedoet. Die samenwerking heet Arbo BV. In het kader van het convenant is Arbo BV door de werkgevers gevraagd als gesprekspartner te fungeren, omdat bedrijfsartsen nu eenmaal meer weten van arbeidsomstandigheden en RSI dan managers.'

De overheid sloot in 2002 met verschillende branches een 'convenant arbeidsomstandigheden' af. Met behulp van vragenlijsten werd per bedrijfstak bepaald welk onderwerp het meest relevant was. In het bankwezen bleek RSI meer voor te komen dan in andere branches. Daarom besloten Arbo BV, de Nederlandse Vereniging van Banken en subsidiebureau Senter van het Ministerie van Economische zaken, TNO opdracht te geven onderzoek te verrichten naar RSI en invoermiddelen, oftewel muizen en toetsenborden, in bank- en verzekeringsbedrijven.

'Namens DNB heb ik aangeboden de begeleiding van het onderzoek op me te nemen,' gaat Van Galen verder. 'Dat hebben we gedaan omdat DNB de producten die door Arbo BV worden ontwikkeld, voor een habbekrats kan afnemen. De betaling is namelijk gerelateerd aan het aantal medewerkers van het bedrijf. Dat betekent dat bijvoorbeeld de Rabobank met ruim 30.000 medewerkers heel veel betaalt, terwijl wij met onze 1.800 medewerkers voor heel weinig geld hetzelfde product kunnen kopen.' Ter compensatie investeerde Van Galen ruim honderd uren in dit RSI-project.

Behalve het beschikbaar stellen van de voorzitter van de begeleidingscommissie heeft DNB zich ook aangemeld als één van de onderzoeksgroepen voor het testen van muizen en toetsenborden. Van Galen: 'Elke firma die een nieuw type muis of toetsenbord op de markt brengt, zegt dat zijn product beter is dan alle andere en dat het de RSI-risico's vermindert. Wij hebben gezegd: laat een onafhankelijk instituut met een grote reputatie als TNO onderzoeken wat daarvan waar is.'

De Afdelingen Automatisering-verwerking (Auv) en Automatisering-systeemontwikkeling (Auso) van DNB hebben als testgroep gediend. Dick Bais, adjunct-afdelingsdirecteur van Auv,

Dick Bais en Frans van Galen

vertelt: 'Er deden bij ons in de eerste fase meer dan dertig mensen mee. Bij hen werd software (WorkPlace Recorder) op de computer geïnstalleerd, die precies de aanslagen en de muiskliken meet. Die gegevens zijn opgestuurd naar TNO en door hen geanalyseerd. Aan de hand daarvan heeft TNO een aantal typen toetsenborden en muizen geselecteerd, waaruit wij van beide invoermiddelen één type hebben gekozen om uit te testen.'

De testgroep die met deze invoermiddelen aan de slag ging, bestond uit vijftien mensen. Het ging om een contourmuis – deze muis is er in verschillende maten voor kleine en grotere handen en heeft een zijwaartse helling waardoor een bepaalde houding van de onderarm ontstaat. Ook werd een klein toetsenbord zonder numeriek deel getest door de DNB-programmeurs. Ondertussen gingen de metingen door. Bij andere banken werden andere soorten invoermiddelen getest, waaronder optische muizen en compacte toetsenborden met numeriek deel.

'Na vier maanden kwam TNO opnieuw langs,' vertelt Bais. 'Ze hebben videoapparatuur neergezet en de testgroep volgehangen met allerlei meetapparatuur en elektroden. Daarmee werden filmpjes gemaakt voor de houding en metingen verricht naar de spierspanningen in nek, rug en schouders.' Al met al heeft ook Bais redelijk wat tijd geïnvesteerd in het onderzoek: 'Het project heeft een half jaar geduurd en het heeft mij best wat tijd gekost om het allemaal te organiseren. Maar ik vind het belangrijk dat medewerkers geen RSI krijgen, of dat er iets aan te doen is, als ze het al hebben. Als ik er toe kan bijdragen RSI-klachten te verminderen, stop ik daar graag mijn energie in.'

De uitkomst van het onderzoek bij DNB was verrassend. Van Galen: 'Eigenlijk scoort de gewone muis en een dito toetsenbord nog betrekkelijk goed. Wel werd het kleine toetsenbord zonder numeriek deel door alle mensen, ook degenen buiten DNB die ermee werkten, als zeer positief ervaren. Men hoeft minder ver te reiken naar de muis, waardoor de spieren minder worden belast. En wat verder buitengewoon positief in alles gescoord heeft, is de optische muis met *scrollwiel*tje.' Deze muis werkt op meting van het licht dat door de ondergrond wordt terugge-

'Van de optische muis ga je ook minder vloeken'

kaatst. Daardoor wordt het balletje, zoals we dat van de standaard muis kennen overbodig. Van Galen: 'De muis beweegt veel lichter, zodat je minder armkracht nodig hebt. Bovendien heeft hij geen rolletjes die vuil worden en daardoor blijven hangen. Je gaat van deze muis dus ook minder vloeken!'

Behalve de praktijkproeven bij de verschillende banken en verzekeringskantoren, heeft TNO ook een uitgebreid literatuuronderzoek gedaan. Alle resultaten zijn vastgelegd in een speciale consumentengids, een soort *toolkit* voor werkgevers en werkne-

mers die bij het inrichten van de werkplek het risico van RSI tot een minimum willen beperken.

Op 28 januari 2003 heeft Frans van Galen in het RSI-preventiecentrum van ABN AMRO het TNO-rapport aangeboden aan staatssecretaris Marc Rutte van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. De staatssecretaris was zo enthousiast over het rapport dat

'Het rapport is een afweermiddel tegen onzinnige verzoeken en onzinnige verwachtingen'

hij toezegde zich samen met het Ministerie van Economische Zaken sterk te zullen maken voor een landelijke verspreiding van het rapport. Van Galen: 'We verwachten dat de gids medio dit jaar in boekvorm uitkomt. Dan kan iedereen, elke Arbo-coördinator, maar ook elke magazijnchef die betrokken is bij de aanschaf van computer hulpmiddelen, het boek er op naslaan wat gezien het type beeldschermwerk het meest optimale invoermiddel is. En als er bij DNB dan een leidinggevende bij Dick Bais komt en zegt dat hij graag twintig gesplitste toetsenborden wil hebben, omdat dat ergonomisch zo goed schijnt te zijn, dan kan Dick vragen: 'hoeveel van uw medewerkers kunnen er blind

typen?' Meestal vallen er dan al achttien af van de twintig. Dan weet je dus gewoon dat je hooguit nog twee toetsenborden te bestellen hebt, want als je niet blind kunt typen, heeft zo'n toetsenbord helemaal geen zin. Wij denken dus ook dat het rapport een afweermiddel is tegen onzinnige verzoeken.' 'En niet alleen tegen onzinnige verzoeken,' valt Bais hem bij, 'maar ook tegen onzinnige verwachtingen. Ik merk in de praktijk, dat mensen naar me toe komen van 'we moeten dit en dat hebben, want dan is het probleem verholpen'. Mensen verwachten dan echt dat het helpt maar negen van de tien keer is dat helaas niet waar.'

Staatssecretaris Rutte vond dat de banken met dit onderzoek duidelijk hebben laten zien dat ze een voorbeeldfunctie willen vervullen in het bestrijden van RSI. Van Galen: 'Zo'n rapport heeft een uitstraling naar de buitenwereld. Het laat duidelijk zien dat DNB graag een bijdrage levert aan onderzoek naar de preventie van RSI, waar niet alleen onze eigen werknemers, maar iedereen in Nederland baat bij kan hebben. Ik denk dat het goed is dat de directie daarin wil investeren, door mij de gelegenheid te geven er tijd en moeite in te steken.' ●

Maaïke de Hon

De consumentengids zal binnenkort verschijnen onder de naam: 'Keuzegids invoermiddelen voor computerwerk', uitgever en uitgiftedatum zijn nog niet bekend.

Opnieuw een thriller over de Nederlandsche Bank

Het is een dik boek van 553 bladzijden en zo spannend dat je het bijna niet kunt wegleggen. Het gaat hier over de recent verschenen thriller van Rinus Ferdinandusse en Tomas Ross *De mannen van de maandagochtend*. Mogelijk ben ik in mijn oordeel beïnvloed doordat DNB in hun verhaal centraal staat, de reden ook voor een recensie op deze plaats.

Voor de inhoud van het boek gaan we terug naar de Tweede Wereldoorlog. Namens een verzetsgroep hebben twee jonge mannen in 1944 deelgenomen aan een overval op een geldtransport van DNB in Deventer. Zij gaan de buitgemaakte 10 miljoen gulden verbergen in een graf op een kerkhof nabij Nunspeet. Daar wacht de mannen, Wijnand Alsema en Wiebe Sybesma genaamd, een onaangename verrassing in de persoon van een gewapende, Duitse soldaat, die er met de 10 miljoen vandoor gaat. De inmiddels gearriveerde politie arresteert Alsema en Sybesma. Zij zitten nadien hun straf uit in een NSB-kamp.

Na hun vrijlating emigreert Alsema naar de VS, waar hij met succes een drukkerij exploiteert en treedt Sybesma in vreemde krijgsdienst. Hij brengt het op allerlei oorlogstoneel buiten Nederland tot kolonel.

Steeds blijft aan de twee mannen knagen door wie zij destijds zijn verraden en beroofd. Een kleine zestig jaren later ontdekken ze dat het Henri Mooijman was, de zoon van een Bankfunctionaris in Deventer, die de tip van het geldtransport aan het verzet had gegeven. Henri Mooijman komt dankzij voorspraak van zijn vader na de oorlog in dienst van DNB en schopt het tot directeur.

Alsema en Sybesma zweren na hun ontdekking een late wraak. Zij besluiten tot een overval op DNB en roof van het goud, en wel zodanig dat zijzelf zich verrijken en Mooijman de schuld van de overval en de straf ervoor zal krijgen. Compositorisch is dit een fraai pendant van de situatie in 1944, toen zijzelf beroofd werden en de straf voor de geldoverval opliepen.

De informatie over hun plannen wisselen de samenzweervers op de maandagochtend uit in een café aan het eind van de Utrechtsestraat met DNB in hun beeld. Vandaar de titel van het boek, de mannen van de maandagochtend. Zo noemen zij zich. Eerst kwam nog de gedachte op zich als 'de Rollator-gang' aan te duiden, want Alsema is inmiddels 73 jaar oud en Sybesma bijna.

Het verhaal is rijk gestoffeerd met boeiende bijfiguren, mannen zowel als vrouwen. De compositie is heel vernuftig, steeds vanuit het perspectief van een andere persoon. Zoiets is deze

ervaren auteurs natuurlijk toevertrouwd. Naar goed gebruik verraad ik uiteraard niet of de overval op DNB slaagt. Maar dat het tot een spannende en adembenemende climax komt, zal duidelijk zijn. Tomas Ross is hier bekend om.

Hier passen nog enige kanttekeningen. Origineel is het opvoeren van DNB in een thriller niet. S.T.

Olivier deed het in zijn in 2000 verschenen *Goud op het spoor*, al ging het hem toen om de bekende overval in Almelo (1944) en de omzwervingen van het Duitse roofgoud. Ferdinandusse recenseerde het boek van Olivier destijds in *Vrij Nederland* en deed mogelijk enige inspiratie op voor zijn thriller met Ross.

Enige moeite heb ik met Mooijman als Bankdirecteur. Deze heer leidt al voor zijn indiensttreding een uitvoerig beschreven ondeugend leven, geheel in overeenstemming met zijn typering als schurk. Enig antecedentenonderzoek zou dit onmiddellijk aan het licht hebben gebracht. Maar goed, het is fictie en Mooijman vormt een belangrijke crux in het verhaal.

Treffend is het foutje op bladzij 211, waar de Bankpresident wordt aangeduid als president-directeur. Vanaf het begin in 1814 was het president, en niet zonder toelag. Directeuren volgden op een afstand, tot de periode-Duisenberg, die meer collegiaal bestuurd. Maar steeds bleef het president, vooral ook naar buiten toe.

Ten slotte nog een overweging. Ferdinandusse en Ross geven in hun thriller een breed uitgewerkt scenario voor een overval op DNB. Onwaarschijnlijk en ondenkbaar zal men zeggen. Maar met de recente terroristische aanslagen in gedachten is er niet veel meer onwaarschijnlijk en ondenkbaar. Ik hef hier daarom mijn waarschuwend vinger op! ●

Johan de Vries

Johan de Vries was van 1981 tot 1995 als historicus werkzaam bij DNB.

Rinus Ferdinandusse & Tomas Ross, *De mannen van de maandagochtend*, 2003, *De Bezige Bij*, Amsterdam

Nederlands garantiestelsel internationaal vergeleken

Twee wettelijke garantieregelingen beschermen kleine spaarders en effectenbezitters tegen schade door het omvallen van hun bank of effectenbedrijf. Elk EU-land heeft dit soort systemen. De gastonderzoekster Gillian Garcia bestudeerde ze samen met Henriëtte Prast van DNB. Van andere landen en hun eventuele fouten valt veel op te steken.

Internationaal gezien is onze financiële sector zeer solide. Faillieerden de afgelopen kwart eeuw duizenden Amerikaanse banken en bankjes, in ons land bezweken er in die periode slechts drie. Dat waren achtereenvolgens: in 1981 een vestiging van de Amsterdam American Bank, in 1982 de Tilburgsche Hypotheekbank en in 1991 een filiaal van de Bank of Credit and Commerce International (BCCI). Gelukkig beperken twee regelingen de schade voor rekeninghouders en beleggers bij zulke calamiteiten, en wordt het vertrouwen in het financiële systeem hoog gehouden. Het meest bekend is de in 1978 ingevoerde Collectieve Garantierегeling van kredietinstellingen voor Terugbetaalbare Gelden en Beleggingen (CGR). Op grond hiervan heeft een rekeninghouder die zijn spaargeld kwijtraakt door een faillissement van zijn bank (met een Nederlandse bankvergunning) recht op een uitkering van maximaal 20.000 euro voor zijn verloren gegane spaarsaldo. Ook de belegger is door de CGR beschermd, en wel als een bank niet in staat is de effecten aan de belegger te leveren (door bijvoorbeeld fraude). De uitkering bedraagt ook maximaal 20.000 euro. Sinds 1998 bestaat, naast de CGR, de Beleggers Compensatieregeling (BCR). Deze beschermt de klanten van vergunninghoudende effecteninstellingen, zoals vermogensbeheerders en effectencommissarissen. Voor hen geldt een maximale schadeloosstelling van 20.000 euro per persoon per instelling wanneer hun beheerde gelden en/of effecten verloren gaan. Op dit moment is DNB verant-

woordelijk voor de CGR en de Autoriteit Financiële Markten (AFM) voor de BCR. Dit jaar echter wordt DNB uitvoerder van beide garantieregelingen.

Alle andere EU-landen hebben óók garantieregelingen. De minimumeisen daarvoor zijn in EU-richtlijnen vastgelegd, maar de verdere invulling verschilt van land tot land, en wijzigt regelmatig door ontwikkelingen in de financiële sector. Een evaluatie van die veranderingen plus ideeën voor verbetering van ons huidige garantiestelsel biedt het afgelopen maart voltooide DNB-rapport *Depositor and Investor Protection in the EU and the Netherlands: A Brief History*. De studie is verricht door de depositoverzekersdeskundige Gillian Garcia en de DNB-onderzoekster dr. Henriëtte Prast van de Afdeling Toezichtstrategie. Gillian Garcia versterkt DNB slechts tijdelijk. De centrale bank contracteerde haar in het kader van het Visiting Scholars Programme. Dit programma biedt onderzoekers van universiteiten, andere centrale banken en onderzoeksinstituten uit binnen- en buitenland de gelegenheid om voor een periode van rond drie maanden onderzoek bij DNB te doen. Voorheen werkte de Engelse Gillian Garcia voor het Internationaal Monetair Fonds (IMF). Inmiddels is zij zelfstandig consultant en onderzoekt zij op verzoek van onder andere het IMF en het Amerikaanse congres garantieregelingen in onder meer de VS, Singapore, Armenië en Kirgizië.

De Europese financiële sector, zo beschijft het rapport van Garcia en Prast, veranderde de afgelopen vijftien jaar op vele punten. Er was sprake van schaalvergroting, deregulering, nieuwe financiële producten, globalisering, het versmelten van bank-, verzekerings- en effectenactiviteiten, de eenwording van de Europese financiële markten, de komst van de euro en een groeiende aandacht van toezichthouders voor financiële integriteit en consumentenbescherming. Die ontwikkelingen leidden in veel EU-landen tot modernisering van hun garantieregeling(en). Wie heeft nu de beste aanpak? 'Dat valt, wegens de culturele verschillen tussen landen, niet exact te zeggen,' legt Gillian Garcia uit. Wél biedt haar rapport algemene aanbevelingen. Zo is een goede garantieregeling volgens de onderzoekster onder meer: verplicht gesteld, politiek onafhankelijk en wettelijk vastgelegd. En verder moet de dekking voldoende zijn om kleine spaarders en beleggers te beschermen, terwijl tevens het publieks-

Gillian Garcia

vertrouwen erdoor gehandhaafd blijft. Daarbij moet het garantiestelsel bij voorkeur zó zijn gefinancierd dat de eronder vallende instellingen meer premie betalen naarmate ze minder solide zijn.

Onze CGR en BCR voldoen niet compleet aan Garcia's aanbevelingen. In Nederland kennen we bijvoorbeeld geen premieverschillen per instelling. Gaat een Hollandse bank failliet, dan betalen de overblijvende banken samen achteraf uiteindelijk de garantiebedragen aan de gedupeerde rekeninghouders. Deze financieringsvorm verliest in de EU aan populariteit, signaleren Garcia en Prast. Dat komt onder meer omdat het omgevallen bedrijf geen cent aan schadeloosstelling betaalt, terwijl het failliete bedrijf mogelijk minder solide was dan de collega-instellingen die de uiteindelijke schade betalen. 'Iemand die gaat wintersporten of duiken, betaalt ook meer verzekeringspremie dan iemand die een strandvakantie boekt,' illustreert Prast de logica achter premieverschillen. Daarbij stimuleren premieverschillen dat banken en hun klanten bewuster met risico's omgaan, vult Garcia aan. 'Als elke instelling dezelfde garanties biedt, dan maakt het consumenten niet uit of de bank extra risico's loopt, bijvoorbeeld doordat men minder liquiditeiten aanhoudt of door geld riskant uit te zetten. Weet een instelling anderzijds dat extra risico meer premie kost, dan denkt men dubbel na voordat men die risico's neemt.' Prast wijst erop dat de betere toezichtsinstrumenten van tegenwoordig premiedifferentiatie in beginsel mogelijk maken: 'We beschikken over modellen waarmee we de risico's die instellingen lopen, kunnen inschatten.'

De invoering van een systeem met premieverschillen veronderstelt dat instellingen hun premies vooraf in een garantiefonds

moeten storten, dat eventuele schades uitbetaalt. Garcia: 'Zo zien instellingen die hun risico's verminderen meteen dat hun verzekeringspremie zakt. Dat bevordert goed gedrag.' Het is dan ook geen wonder dat een groeiend aantal landen garantiefondsen voor financiële instellingen heeft opgezet.

Het rapport van Garcia en Prast beschrijft de huidige garantieregelingen in België, Duitsland, Italië, Zweden en Groot-Brittannië. Het laatste land introduceerde in 2001 een vernieuwd systeem dat aan veel van Garcia's aanbevelingen uit het rapport voldoet. Naast claims tegen banken en effectenbedrijven dekt het ook schades bij verzekeraars. Daarmee gaan de Engelsen verder dan de huidige EU-richtlijnen voorschrijven, en ook verder dan Nederland. Dat is overigens niet uniek. Volgens het rapport bieden maar liefst 21 OESO-landen de consument bescherming tegen het omvallen van verzekeraars. In het Engelse systeem storten alle deelnemende instellingen hun premies vooruit in een garantiefonds. Die heffingen zijn niet aangepast aan de specifieke risico's per instelling, maar variëren per type instelling. Spaarinstellingen betalen jaarlijks 0,3% van de beschermde spaartegoeden, verzekeraars betalen jaarlijks 0,8% van de beschermde polissen, en effectenbedrijven betalen maximaal 400 miljoen Engelse pond. Gedupeerde klanten ontvangen voor verloren gegane spaartegoeden maximaal 31.700 pond. Claims tegen effectenbedrijven zijn gedekt tot maximaal 48.000 pond, en schade bij verzekeraars is meestal gegarandeerd tot 2.000 pond plus 90% van de restschade. De gedupeerden moeten hun claims zelf indienen. Het combineren van garantieregelingen, zoals onze westerburen doen, kan volgens Garcia een kostenvoordeel opleveren. Daarbij sluit het goed aan bij het vervagende onderscheid tussen het bank- en verzekeringswezen. Anderzijds wijst Gillian Garcia erop dat elke extra garantie geld kost.

Op het gebied van garantieregelingen kunnen landen van elkaar leren. Vorig jaar werd daarom het *European Forum of Deposit Insurers* opgericht. Via bijeenkomsten wisselt men daar periodiek ideeën en ervaringen uit over Europese garantieregelingen. Maar ook het verleden kan wijzer maken, weet Garcia. 'In de Verenigde Staten ging in de jaren tachtig ooit een garantiefonds failliet, wat de overheid vele miljarden dollars kostte. Om die reden is men daar overgestapt op premies die afhangen van het risicoprofiel van instellingen.' De gastonderzoekster blijft het volgen. Nieuwe studies wachten haar mogelijk bij het IMF en op de Filipijnen. Maar eerst even naar huis. In de VS wachten kinderen en vrienden, en, net als hier, de jaarlijkse belastingaangifte. ●

Erica Verdegaal

Deze seminars zijn een platform voor economisch wetenschappelijk onderzoek. Binnen- en buitenlandse wetenschappers bespreken er hun onderzoeksresultaten.

DNB Research Seminars

Bedrijven reageren sterker op forse onderschrijdingen van de kasvoorraad dan op forse overschrijdingen. Op de lange termijn streven bedrijven naar een optimale kasvoorraad.

Hebben bedrijven een optimale hoeveelheid kasmiddelen ('liquiditeiten')? Zo ja, wat doen ze als hun kasvoorraad door omstandigheden bijna leeg of overvol raakt? Om deze vragen te beantwoorden is een onderzoek gedaan naar het liquiditeitsgedrag van 473 grote Nederlandse ondernemingen in de periode 1986-1997. De onderzoeksresultaten staan beschreven in twee papers: 'The determinants of corporate liquidity in the Netherlands' en 'Adjustment asymmetries in corporate liquidity holdings'.

Een conclusie van het eerste paper is dat bedrijven op lange termijn streven naar een bepaalde optimale kasvoorraad, die is gebaseerd op enkele bedrijfskenmerken, zoals de bedrijfs-

omvang, de schuldquote en het aandeel van de korte schuld daarin. Een andere conclusie is dat bedrijven weliswaar op korte termijn van hun optimale kasvoorraden kunnen afwijken als gevolg van schommelingen in de *cash flow* en de investeringsuitgaven, maar doorgaans snel terugkeren naar hun lange-termijndoelstelling voor het liquiditeitsbezit. In het tweede paper zijn de vragen: maakt het uit voor de reacties van een bedrijf of er sprake is van een tekort of juist een overschot aan kasmiddelen? Leiden verschillen in de omvang van dergelijke tekorten of overschotten tot andere reacties? De onderzoeksresultaten duiden erop dat bedrijven niet wakker liggen van kleine afwijkingen van de optimale kasvoorraden, maar daarentegen sterk reageren bij grotere afwijkingen. Een belangrijke constatering daarbij is dat bedrijven sterker reageren op forse onderschrijdingen van de kasvoorraad dan op forse overschrijdingen.

Leo de Haan

Samenvatting Research Seminar van 18 februari:

'Corporate liquidity and asymmetric adjustment in the Netherlands', Clemens Kools (Universiteit van Utrecht).

Co-auteur: Allard Bruinshoofd (DNB).

Seminars

Een centrale bank blijkt vrij te zijn in haar keuze voor de inflatiemaatstaf die centraal staat in het monetaire beleid.

Een stijging van de inflatie met één procentpunt dwingt de centrale bank de nominale rente met ook tenminste één procentpunt te verhogen. Als de centrale bank de rente minder verhoogt is het economisch evenwicht onbepaald. Dit zogenoemde Taylor-beginsel is een belangrijke conclusie uit de economische literatuur.

In een model met twee sectoren wordt aangetoond dat het voldoende is het Taylor-beginsel toe te passen in één sector ter verkrijging van een bepaald evenwicht in de gehele economie. Het sleutelmechanisme hierbij is dat huishoudingen goederen kopen uit beide sectoren en zich bij hun aankoopbeslissingen laten leiden door de prijsverhouding tussen beide.

De theoretische studie levert ook praktische inzichten op. Zo blijkt een centrale bank vrij te zijn in haar keuze van de inflatiemaatstaf die centraal staat in het monetaire beleid. Een ander gevolg van de analyse is dat de ECB in beginsel slechts de inflatie in een beperkt aantal eurolanden hoeft te beheersen zónder bang te hoeven zijn voor een onbepaald evenwicht in het eurogebied. Het artikel gaat echter niet in op de (negatieve) gevolgen die van een dergelijk beleid zouden uitgaan op de welvaart van de Europese burgers.

Cees Ullersma

Samenvatting Research Seminar van 18 maart:

'Does it matter (for equilibrium determinacy) what price index the central bank targets?', Fabio Ghironi (Boston College).

Co-auteurs: Charles T. Carlstrom (Federal Reserve Bank of Cleveland) en Timothy S. Fuerst.

Op 1 april vond het seminar plaats: 'Current account deficits in the euro area. The end of the Feldstein Horioka puzzle?', Francesco Giavazzi (Bocconi University).

Co-auteur: Olivier Blanchard (MIT, USA).

Op 15 april vond het seminar plaats: 'Shocks and frictions in US and Euro area business cycles: a comparison', Frank Smets (ECB).

Co-auteur: Rafael Wouters (National Bank of Belgium)

Programma 2003

13 mei

Titel: 'The Implied-market Parameters of the Yield Curve with an Application to Canadian Bond and Stock Returns', Paul Bekker (Universiteit Groningen).

27 mei

Titel: 'Regional Influences on US Monetary Policy: Some Implications for Europe', Ellen Meade (LSE).
Co-auteur: Nathan Sheets.

17 juni

Titel: 'The Stability Pact', Andy Hughes Hallett (Cardiff Business School).

24 juni

Titel: 'Monetary Policy and the Rule of Law', Sylvester Eijffinger (Universiteit Tilburg).
Co-auteur: P. Stadhouders (Van Lanschot Bankiers).

De seminars vinden plaats van 16.00 uur tot 17.30 uur. Het aantal beschikbare plaatsen is beperkt. Voor meer en actuele informatie en het opvragen van de besproken artikelen kunt u contact opnemen met Jacqueline van Breugel, tel. 020- 524 3665, e-mail: j.f.van.breugel@dnb.nl of de website raadplegen: www.dnb.nl/research.

Op 1 januari 1999 is de Economische en Monetaire Unie (EMU) met elf landen, waaronder Nederland, van start gegaan. De EMU is inmiddels uitgebreid met Griekenland. De euro is ingevoerd en de Nederlandsche Bank maakt deel uit van het Europees Stelsel van Centrale Banken (ESCB). Deze veranderingen zijn van grote invloed op de Nederlandse samenleving en het werkterrein van de Nederlandsche Bank. In het Voorlichtingscentrum van de Bank wordt ingespeeld op deze en tal van andere zaken.

Voorlichtingscentrum

Met behulp van een levendige multi-mediapresentatie maakt u allereerst kennis met de taken en werkwijze van de Nederlandsche Bank en de Europese Centrale Bank (ECB). In de expositieruimte worden deze onderwerpen uitgediept. Ook kunt u zelf participeren. Zo kunt u even plaatsnemen op de stoel van een bank-directeur en deelnemen aan de dagelijkse activiteiten van een particuliere bank. Via computer, telefoon en drie monitoren ontvangt de 'directeur' allerlei berichten, vragen en opdrachten, die hij zo goed mogelijk moet beantwoorden en oplossen. Na afloop van het spel wordt via de eindscore duidelijk hoe goed de 'directeur' heeft gehandeld.

In een ander deel van de expositie kunt u meer te weten komen over het betalingsverkeer. U kunt bijvoorbeeld een pinbetaling doen. Op een groot scherm wordt aan de hand van

kleurrijke beelden en animaties duidelijk welke, soms lange, weg de betaling aflegt voordat het bedrag uiteindelijk van een rekening wordt afgeschreven. In het monetaire beleidsspel ten slotte, wordt u door middel van simulaties en vragen actief betrokken bij de dagelijkse activiteiten op de geldmarkt.

Het Voorlichtingscentrum is te bezoeken in groepen van maximaal 40 personen. De presentatie is zeer geschikt voor leerlingen uit de hoogste klassen van HAVO, VWO en MEAO. Voor groepen met meer voorkennis, zoals studenten van hogere beroepsopleidingen en het universitair onderwijs, is een aangepast programma mogelijk. Uiteraard zijn ook andere groepen geïnteresseerden van harte welkom in het Voorlichtingscentrum.

Het Voorlichtingscentrum is gevestigd aan de Achtergracht nummer 4 tussen het Frederiksplein en de Amstel. Een rondleiding is mogelijk op maandag tot en met vrijdag om 9.30, 12.30 of 15.00 uur en duurt circa tweeënhalf uur. Een rondleiding bevat standaard de eerdergenoemde multimediashow en de presentatie van EMU en euro. Uit de overige onderdelen kan een keuze worden gemaakt.

Bent u geïnteresseerd in een rondleiding, maakt u dan ruim van tevoren een afspraak.

De Nederlandsche Bank
Afdeling Communicatie en informatie
Voorlichtingscentrum
 Postbus 98
 1000 AB Amsterdam
 Telefoon 020 - 524 3493 of 524 3339
 (uitsluitend voor rondleidingen)
 E-mail: voorlichtingscentrum@dnb.nl

De volgende uitgaven van de Nederlandsche Bank zijn verkrijgbaar:

- De rol van DNB in Nederland en Europa
- *Van kauri tot euro, een korte geschiedenis van het geld, de gulden en de Nederlandsche Bank*

Periodiek verschijnen:

- Jaarverslag
- Kwartaalbericht
- Statistisch Bulletin

DNB publiceert ook over haar wetenschappelijk onderzoek:

- MEB Series, Monetair en economisch beleid
- Onderzoekreeks Toezicht
- Rapporten Wetenschappelijk onderzoek
- Staff Reports
- Occasional Studies

Alle uitgaven zijn *online* beschikbaar.

U vindt ze op www.dnb.nl.

De overige uitgaven kunt u bestellen via deze website, door middel van een mailbericht (info@dnb.nl) of via een brief, die u kunt richten aan: De Nederlandsche Bank, Afdeling C&i sectie Media, Postbus 98, 1000 AB Amsterdam

De Bank op het Internet: www.dnb.nl

Op onze website vindt u informatie over het werkterrein van de Nederlandsche Bank en over haar publicaties, zoals het DNB magazine. Ook kunt u vanaf deze site doorklikken naar verschillende andere financiële instellingen.

Publieksservice

Algemeen nummer DNB

020 - 524 91 11

Toezichtslijn

De Toezichtslijn is de helpdesk van financiële toezichthouders. De helpdesk van de Nederlandsche Bank, de Autoriteit Financiële Markten en de Pensioen- & Verzekeringskamer werken samen.

Voor vragen over banken en geldtransactiekantoren belt u de Toezichtslijn van de Nederlandsche Bank.

0900 - 520 0520 (€ 0,35 p/gesprek)
Toezichtslijn@dnb.nl

Voor vragen over beleggingsinstellingen, effectendienstverlening en consumentenkrediet kunt u de Autoriteit Financiële Markten benaderen.

0900 - 540 0540 (€ 0,35 p/gesprek)
Info@afm.nl

Voor vragen over verzekeraars en pensioenfondsen kunt u terecht bij de Pensioen- & Verzekeringskamer.

0900 - 530 0530 (€ 0,35 p/gesprek)
Toezichtslijn@pvk.nl

Overige informatie DNB

Voor vragen op het terrein van de Nederlandsche Bank die niet over toezicht gaan, kunt u contact opnemen met de Afdeling Voorlichting. Ook voor voorlichtingsmateriaal kunt u dit nummer bellen.

020 - 524 3411 of 524 1999
Info@dnb.nl

Koninklijke Nederlandse Munt

Voor informatie over munten en het bestellen van setjes euromunten.

030 - 291 0410
Info@coins.nl